Møte i Den utvidede Utenriks- og Konstitusjonskomite
Mandag d. 11. juli 1932 kl. 10 form.

Møtet blev ledet av stortingspresident *Hornsrud*.

Formannen: Til behandling foreligger en skrivelse som nettop er levert i våre hender, og som vel de fleste av oss ikke har fått anledning til å gjøre sig bekjent med. Det vil være nødvendig, forinnen man kommer til noget avsluttende resultat, at medlemmene får anledning til å gjøre sig bekjent med innholdet av disse dokumenter. Men formannen mener at man må kunne gå på diskusjonen og går ut fra at der fra statsministerens og utenriksministerens side vil bli gitt komiteen de nødvendige orienterende oplysninger.

Statsminister Hundseid: Regjeringen vil gjerne at Grønlandsdelegasjonens formann, professor *Skeie*, og våre advokater ved processen i Haag, herrerne *Rygh* og *Sunde*, kunde få anledning til å delta i møtet. Jeg tør derfor spørre om komiteen har noget imot at disse herrer får adgang til møtet?

Formannen: Jeg går ut fra at spørsmålet om nevnte herrers deltagelse bør avgjøres på det grunnlag, at komiteen som sådan må treffe sine beslutninger uavhengig av det møte hvori de herrer deltar.

Joh. Ludw. Mowinckel: Vilde det ikke være heldig om vi før disse eksperter blev tilkalt, fikk en kort redegjørelse fra regjeringen om hvorledes saken ligger an, - altså før vi kaller dem inn?

Formannen: Formannen vilde også sette pris på, at møtet både ved starten og avslutningen blir et møte, hvor vi så å si står sammen med regjeringen, men formannen mener at det vilde være ønskelig, om man hadde disse spesielle fagkyndige eller eksperter til stede under en viss del av forhandlingene.

Utenriksminister Braadland: Jeg vil få spørre formannen om det er noget til hinder for at Utenriksråden og en annen av departementets embedsmenn er til stede? De er allerede kommet i salen; de var også til stede under forhandlingene for et år siden.

Formannen: Formannen går ut fra at de må kunne være til stede som tidligere. Spørsmålet er nu om regjeringen vil gi oss en orientering om saken. Før vi åpner dørene for andre, vil jeg høre hva statsministeren har å si til det.

Statsminister Hundseid: Når regjeringen har tillatt sig å be innkalt Stortingets forsterkede utenriks- og konstitusjonskomite, så er det i anledning av den situasjon

som er opstått på Øst-Grønland ved at Danmark har erklært å ville etablere politimyndighet på Sydøst-Grønland. Regjeringen har ikke villet fatte nogen endelig beslutning om det som skal gjøres i den anledning, før den har hørt den ærede komites råd. Når vi har bedt komiteen innkalt, er det også for å være lojal mot de forutsetninger som blev uttalt i et hemmelig stortingsmøte om samarbeide med Stortinget i dette spørsmål. Det har ikke vært tid til å innkalle Stortinget, og derfor er det at vi har bedt innkalt den ærede komite. Jeg vil dog ha sagt, at det er ikke regjeringens mening å søke å komme unda sitt ansvar ved å eske komiteens opfatning av den nu inntrådte situasjon på Øst-Grønland. Men spørsmålet er vanskelig og av nokså komplisert natur, og regjeringen vil derfor gjerne drøfte saken med utenriks- og konstitusjonskomiteen. Utenriksminister Braadland vil gi en redegjørelse om situasjonen, og jeg vil derfor innskrenke mig til disse bemerkninger.

Utenriksminister Braadland: Som det blev nevnt av statsministeren, har regjeringen sammenkalt den forsterkede utenriks- og konstitusjonskomite, idet den gjerne vilde drøfte med komiteen den stilling hvori Østgrønlands-spørsmålet er kommet efterat Stortinget blev opløst. Foranledningen til den nye situasjon er den danske statsminister Staunings uttalelse til «Dagbladet» om at det var meddelt de danske ekspedisjoner politimyndighet. I den anledning blev der gjennem den norske legasjon i Kjøbenhavn under 28. juni rettet en note til den danske utenriksminister, hvori man utbad sig meddelelse om hvorvidt dr. Rasmussen er eller aktes utstyrt med politimyndighet i Øst-Grønland overfor andre enn danske borgere, og om sådan politimyndighet er eller aktes gitt til andre og på andre områder på Øst-Grønland. Denne note blev besvart fra Kjøbenhavn 2. juli. Det blev bekreftet at politimyndighet var meddelt lederne av de forskjellige ekspedisjoner samt kolonibestyrerne i Angmagssalik og Scoresbysund. Den 5. juni sendte den norske regjering en protest gjennem den norske legasjon i Kjøbenhavn mot utøvelse av dansk statsmyndighet, for det første på Eirik Raudes Land, og dernæst en protest mot utøvelse av dansk statsmyndighet forsåvidt angikk norske borgere i den øvrige del av Øst-Grønland, som efter norsk opfatning er terra nullius. Den norske regjering forbeholdt sig å vareta norske interesser på sådan måte som den efter nærmere overveielse måtte finne nødvendig.

Under 2. juli kom der til regjeringen en henvendelse fra Ishavsrådets arbeidsutvalg, hvori fremholdes at den situasjon som er skapt ved dr. Knud Rasmussens ekspedisjon til Sydøst-Grønland måtte betegnes som meget alvorlig. Skrivelsen redegjør for de norske fangstekspedisjoner som opholder sig på dette område, nevner de forskjellige forhold som gjør at spørsmålet har betydelig nærings-økonomisk interesse for oss og påpeker at det for øieblikket på strekningen mellem Lindenowfjord og Umivik bare er nordmenn som holder til og

utøver næringsvirksomhet. Dette vil bli forandret når Knud Rasmussens ekspedisjon kommer dit op, også fordi det synes å dreie sig om ganske omfattende kolonisasjonsforsøk. Arbeidsutvalget fremholder at den danske regjering øiensynlig regner med at hvis Norge vinner prosessen om Eirik Raudes Land, vil det ta konsekvensen av dommen og efterpå okkupere de deler av Øst-Grønland som fremdeles er ingenmannsland. Det ser ut til at den danske regjering for å hindre dette har bestemt sig til innen dommen faller å bringe under dansk styre de deler av Øst-Grønland som er ingenmannsland. Arbeidsutvalget fremholder til slutt, at hvis man fra dansk side fastholder å ville etablere politimyndighet eller andre former for dansk styre på Sydøst-Grønland, vil det tilråde at man straks bringer området mellem Lindenowfjorden og Umivik under norsk statshøihet.

Denne skrivelse blev først sendt Grønlandsdelegasjonen til uttalelse. Delegasjonen slutter sig helt til skrivelsen fra arbeidsutvalget og tilråder i en skrivelse av 5. juli at regjeringen skrider til okkupasjon. Delegasjonen forutsetter dog at den eventuelle okkupasjon begrenses til de områder som på okkupasjonstiden er slik utnyttet og bebygget av norsk fangstvirksomhet, at de holder de mål som Norge i den verserende process har hevdet som forutsetning for gyldig okkupasjon. Likeledes legger delegasjonen særlig vekt på at man får det forhold klart frem, at okkupasjonen ikke betegner noget aggressivt fremstøt fra norsk side, men kun er en forsvarsforanstaltning siktende til å avverge faren for at havnene og farvannene i de pågjeldende strøk skulde bli stengt for norsk og i tilfelle fremmed virksomhet og næringsdrift.

Delegasjonen anser det sannsynlig at det i tilfelle vil bli en ny tilleggsprocess i Haag og følgelig en forsinkelse i den nu verserende sak. Forsåvidt der ikke blir foretatt nogen okkupasjon, antar delegasjonen at dette vil bety dansk suverenitet, og at derfor spørsmålet for Norge realiter er: å okkupere eller renonsere.

For å bringe på det rene i hvilken utstrekning den i delegasjonens skrivelse omtalte forutsetning om utnyttelsen og bebyggelsen av området er til stede, lot regjeringen innhente en uttalelse fra Norges Svalbard- og Ishavs-Undersøkelser som i skrivelse av 6. juli redegjorde for saken og kom til det resultat at forutsetningen forsåvidt fullt ut skulde være på høide med stillingen som den var ved okkupasjonen på Eirik Raudes Land.

Enn videre avgav Norges Svalbard- og Ishavsundersøkelser under 6. juli en tilleggsuttalelse på foranledning av utenriksministeren, som hadde bedt om en utredning om hvilke næringspolitiske følger det måtte antas å ha for vårt land om der nu ikke blev foretatt en okkupasjon på den sydlige del av Øst-Grønland.

Den 7. juli blev der om eftermiddagen holdt en konferanse mellem en del av regjeringens medlemmer og Grønlands-delegasjonen til orientering om saken. Referat fra

denne finnes blandt sakens dokumenter. Under dette møte gav delegasjonen uttrykk for at den sluttet sig til Svalbard- og Ishavsundersøkelsenes bedømmelse av de faktiske forhold, og at det vilde være mulig også å gjøre okkupasjonens karakter av en forsvarsforanstaltning innlysende like overfor domstolen og den internasjonale opinion. Spørsmålet har derefter ved flere anledninger vært drøftet innen regjeringen.

Jeg skal dernæst forsøke på å gi en oversikt over enkelte av de springende punkter i saken.

Til å begynne med vil jeg da gjerne peke på at spørsmålet har tre vesentlige sider: For det første den juridisk-folkerettslige, for det annet den politiske - hvorunder f.eks. hører hvordan en eventuell løsning vil virke like overfor domstolen i Haag og like overfor vår internasjonale stilling - og for det tredje den næringsøkonomiske. Det må kunne sies å være fastslått som et resultat av de overveielser som har funnet sted mellem de sakkyndige innbyrdes og mellem de sakkyndige og regjeringen, at juridisk-folkerettslig sett vil en okkupasjon under de nuværende forhold være den riktige løsning. Jeg vil gjerne ha fremhevet at delegasjonen i sin skrivelse av 5. juli fortrinsvis har uttalt sig om sakens juridiske side.

Hvad sakens politiske side angår har det fra enkelte hold vært fremholdt, at man vil kunne risikere at et slikt skritt som okkupasjon vil bli utlagt på en for oss ufordelaktig måte og derved svekke vår internasjonale stilling. Det har likeledes vært fremhevet, at tidspunktet heller ikke vil være det beste, idet stillingen i verden skulde synes å mane til samhold, og man har nettop nådd en betydningsfull etappe ved avslutningen av Lausanne-konferansen. Imidlertid er det jo åpenbart at det er Danmark som i dette tilfelle har reist striden.

Delegasjonen mener derimot at en eventuell okkupasjon ikke vil virke svekkende på vår stilling like overfor domstolen. Det er også uttalt av delegasjonen, at den vil virke som en positiv forbedring, idet det ved utstrekningen av okkupasjonen vilde bli lettere for domstolen å treffe en kompromiss-avgjørelse. I samme retning må det formodes å trekke, at også visse utenlandske makter vil være interessert i at havnene på Sydøst-Grønland holdes åpne og ikke inndras i det danske avstengningsområde.

Ser vi til slutt på den nærings-økonomiske side, er det av Norges Svalbard- og Ishavsundersøkelser - og hvortil delegasjonen også har sluttet sig - understreket at vår næringsvirksomhet i tiden efter Østgrønlands-avtalens utløp vil være sterkt truet, hvis Danmark opnådde å få sin suverenitet anerkjent ved internasjonal domstol.

Like overfor denne opfatning kan det imidlertid hevdes, at suverenitetsspørsmålet vil ha mindre interesse for selve næringsvirksomheten, forsåvidt som man i den resterende tid av Grønlandsavtalen har underbygget sin stilling tilstrekkelig kraftig ved å sette sig fast på de forskjellige

punkter. Utgangspunktet for dette resonnement er at Danmark ikke skulde kunne evne å gjennemføre internasjonalt sett administrative og andre forholdsregler som vilde gjøre skår i den faktiske tilstand og rettigheter som er etablert og erhvervet i løpet av avtaletiden, en forutsetning som det selvsagt er en viss risiko ved å bygge på.

Et annet moment som også vil kunne trekkes frem er dette:

Hvorfor gjorde ikke Norge allerede ifjor da spørsmålet blev bragt inn for internasjonal domstol, krav på de områder hvorover det mente å burde kreve suverenitet? Det kan bli anført som uttrykk for manglende oversikt over saken, at der iår kommer en ny okkupasjon. Spørsmålet vil utvilsomt bli reist, men det kan besvares derhen at man ifjor - for øvrig etter de sakkyndiges råd - alene gjorde krav på de områder hvor man hadde et sikkert faktisk og reelt grunnlag. Det var bl.a. grunnen til at ikke Devolds okkupasjon uten videre blev anerkjent, idet det den 10. juli ifjor okkuperte område var mindre enn det av Devold i sin tid okkuperte, - et forhold som i parentes bemerket efter delegasjonens mening har styrket vår stilling. På Sydøst-Grønland hadde man heller ikke på den tid nogen ekspedisjon.

Når det spørres om hvordan man nu skal stille sig til den situasjon som nu er skapt ved det danske forsøk på å gjøre sin påståtte suverenitet effektiv, så er svaret i vesentlig grad avhengig av de mål man setter sig for den norske politikk på Øst-Grønland. Hvis man legger en vesentlig vekt på den risiko som vil være til stede for norsk næringsvirksomhet ved en eventuell anerkjennelse av dansk suverenitet over hele eller deler av Øst-Grønland, så må det politiske mål naturligen være å erhverve suvereniteten over de størst mulige områder.

Situasjonen som den foreligger i dag er efter det for regjeringen tilrettelagte materiale således følgende:

1) at det her gjelder områder som må antas å være av *større* verdi for norsk næringsliv enn Eirik Raudes Land, og regjeringen kan i så henseende henvise til de fremlagte dokumenter.
2) Norge i dette øieblikk står overfor valget mellem - som delegasjonen uttrykker det - enten å okkupere eller renonsere på disse verdifulle områder.

Til slutning vil jeg pointere, at denne tvangssituasjon ikke skyldes nogen handling fra norsk side, og at det som det nu gjelder om, er hvilke forsvarsforanstaltninger vi bør treffe like overfor Danmarks siste fremstøt.

Formannen: Det kunde være spørsmål om, når regjeringen allerede har funnet grunn til å innkalle den utvidede utenrikskomite, at regjeringen burde ha tenkt på at Stortinget var og er rette vedkommende til å være ikke bare rådgiver, men den myndighet som kan si det siste og endelige ord i denne sak. Formannen vil ikke stille forslag i den retning, men vil at det skal være nevnt.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg har lyst til å spørre om regjeringen har tatt standpunkt til at der skal okkuperes?

Statsminister Hundseid: I anledning av spørsmålet fra hr. Mowinckel vil jeg svare at regjeringen har ikke tatt noget endelig standpunkt.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg tror at det kan være nyttig av hensyn til det syn som nu hevdes i denne sak - at det er en aggressiv politikk fra Danmarks side som fremtvinger situasjonen i dag - å omerindre et par ting.

Det første er det at Grønlands-avtalen av 1924 ikke forutsetter, at begge land under den avtales varighet skal undlate å gjøre noget som er overensstemmende med deres prinsipielle syn. Avtalens forutsetning er ikke annet eller mere enn, at ingen av landene skal foreta noget som *prejudicerer* det annets synspunkt, og overensstemmende dermed er der virkelig gått frem helt siden 1924. For det første av Norge, som har gjort alle de fremstøt som vi fant var riktige for å understreke vår opfatning av at landet var Ingenmannsland. Ja, vi er gått så langt i den retning, at vi er kommet dit at Danmark har sagt: Nu prejudicerer dere vår stilling! - For det annet av Danmark, som har laget lover for Øst-Grønland, - hvad vi forresten også har gjort. Vi har laget hver våre lover. Danmark utfra sitt prinsipielle syn at det var dansk, og vi utfra vårt prinsipielle syn at det var Ingenmannsland. Videre har Danmark overensstemmende med retten til mestbegunstigelse gitt endel stater del i avtalen av 1924. Men det skjedde formelt på den måte, at disse stater søkte Danmark om å bli delaktig i avtalen som mestbegunstigelse, fordi det var stater som hadde anerkjent Danmarks suverenitet, og Danmark kunde da ikke - efter det prinsipielle syn som det hevdet i selve Grønlandsavtalens protokolltilførsel - gjøre annet enn å optre overensstemmende dermed og gi disse land den ønskede mestbegunstigelse. Annet kunde Danmark ikke gjøre. Derfor protesterte heller ikke Norge mot at dette blev gjort. Norge så ikke i dette nogen krenkelse av Øst-Grønlands-avtalen, men Norge meddelte samtlige stater at man måtte være opmerksom på, at Norge ikke hadde anerkjent Danmarks suverenitet, og at Norge derfor ikke for sin part kunde godkjenne at Danmark foretok suverenitetshandlinger.

Sådan blev det i grunnen holdt gående i gjennemgående ro og fred, inntil spørsmålet om politimyndighet meldte sig. Nu vil jeg gjerne at alle skal være opmerksom på, at det var ikke Danmark som foretok noget aggressivt skritt med hensyn til politimyndighet, *det var Norge*. Og Norge gjorde det med full bevissthet om at det var et politisk skritt. Norge vilde prøve hvor langt isen kunde bære, idet Norge meget vel forstod: Kan vi etablere en politimyndighet deroppe - selvom det kun er i former for Ingenmannsland, altså kun over norske

- så har vi i virkeligheten gjort et skritt som i fremtiden vil kunne være til en viss styrke for oss.

På samme måte var det med fredningsbestemmelsene. Vi mente ikke at der var noget så stort krav eller nødvendighet for fredning deroppe hvor så få mennesker drev, men vi mente at politisk kunde også det være et ganske godt skritt. Vi fulgte dog avtalens uttrykkelige forutsetning om at det skulde forhandles med Danmark. Men vårt fremstøt på fredningsbestemmelsenes område skjedde ikke så meget av humanitære eller dyrevennlige grunner som det skjedde av politiske grunner.

Nuvel. Fredningsbestemmelsene gikk sin gang. Det blev optatt forhandlinger. Danmark syntes vi hadde vedtatt regler som kanskje i for høi grad vilde understreke vår opfatning av at landet var Ingenmannsland mot Danmarks opfatning, at de hadde suverenitet, så hele spørsmålet blev puttet til side.

Vårt annet politiske skritt derimot - politimyndigheten - vakte adskillig opstandelse, og resultatet av denne opstandelse var at Danmark erklærte, at også det måtte etablere politimyndighet. Derfor er det jo nokså trist å se, at i en så tilsynelatende objektiv utredning som den som står i «Samtiden»s siste hefte, fremstilles det som om det var Danmark som styrtet over oss med sin politimyndighet, og at vi våknet til forsvar! Nei! Det var ikke tilfelle. Det var vi som begynte med politimyndighet, og Danmark som da sa: Hvis dere etablerer politimyndighet, er vi også nødt til å gjøre det, idet vi mener at politimyndighet etablert fra norsk side - selvom den innskrenker sig til kun å gjelde norske - prejudicerer stillingen deroppe, - og vi må etablere poltimyndighet overensstemmende med vårt prinsipielle syn. - Så protesterte vi naturligvis, og dette utviklet sig derhen som alle vet, at der blev optatt forhandlinger om ikke politimyndighet kunde frafalles fra begge sider, og at man vendte tilbake til status quo. Dette blev i virkeligheten også til syvende og sist resultatet.

Omtrent samtidig hadde Danmark planlagt sin store tre års ekspedisjon, den Lauge Koch’ske ekspedisjon. Denne ekspedisjon måtte Danmark ha full rett til å foreta. Det er jo Ingenmannsland, og Danmark har rett til å drive sine ekspedisjoner i Ingenmannsland på samme måte som vi har det. Danmark har rett til eller har krav på å understøtte sine ekspedisjoner, som vi har rett til å understøtte våre, så mot selve denne ekspedisjon kunde der ikke protesteres. Men hvad der blev protestert mot, det var at ekspedisjonen kom våre interesser for nær. Vi procederte imidlertid på kanten av hvad der kunde opretholdes; vi procederte nemlig på, at når der hadde satt sig fangstfolk fast deroppe, så måtte en sådan fangstmannfastsettelse omfatte praktisk talt meget store deler av landet, større deler av landet enn rimelighet kunde tilsi.

Det er ikke tvil om at denne danske ekspedisjon hadde en politisk bakgrunn, at der var politiske hensikter bak, men også det skyldes oss selv. Vi var nemlig istedenfor å

underbygge vår næringsinteresse deroppe i ro og fred begynt å drive politisk agitasjon omkring Øst-Grønlands-spørsmålet. Vi skrev store bøker, tallrike artikler i avisene, som viste at vår hensikt ikke først og fremst var den næringspolitiske, men den rent politiske. Det blev likefrem uttalt - jeg tror det var i dr. Smedals bok - at det vi tilsiktet deroppe, var å skaffe oss en basis for fremtiden, og det var jo givet at Danmark som hevdet at landet var dansk, måtte foreta forholdsregler for å motvirke dette.

Imidlertid var disse spørsmål oppe for Stortinget ifjor vår, og man kan si at Stortinget og utenrikskomiteen praktisk talt enstemmig kom til det standpunkt, at man skulde prøve å nå frem på den såkalte status quo-linje, søke å vende tilbake til status quo og så søke litt efter litt å oparbeide vår stilling og gjøre den sterkere, slik at vi når 1944 kom, vilde stå godt.

Så offentliggjorde den 27. mai Ishavsrådet bak regjeringens rygg sin henvendelse om å okkupere endel av Øst-Grønland. I Stortinget var der fra alle kanter, fra regjeringen og fra samtlige partiførere en bestemt avstandtagen, men forslaget fikk sterk støtte hos en mektig del av pressen. Imidlertid trakk da utenrikskomiteen og regjeringen linjene op for den nærmeste fremtids politikk, og resultatet var at man først forhandlet om politimyndigheten, og begge parter blev som sagt enig om å la politimyndigheten falle. Og den 25. juni sluttet Stortinget.

Mandag den 29. juni telegraferte Devold til «Tidens Tegn» og til «Den 17de Mai», at de hadde okkupert strøket nordenfor Scoresbysund. - Det er betegnende - hvad de har tilstått bakefter - at de med vilje ikke telegraferte til regjeringen før to dager bakefter for på den måte å legge den offentlige mening til rette og øve et press på regjeringen. Jeg henviser til en av okkupantenes uttalelse i «Bergens Tidende» i vår.

Det er tydelig at regjeringen ved den noteveksling tok sikte på å nå frem til okkupasjon. Som Frede Castberg sa meget betegnende i et av de møter som blev holdt ifjor: at almindelig går det slik for sig mellem stater - som ofte mellem private - at man begynner på høidene med sterke krav og så kommer nedover, inntil kravene blir mere rimelige og man kanskje når til et kompromiss eller en ordning. Men i dette tilfelle er man gått den omvendte vei, man er begynt mere beskjedent, inntil man har skjerpet kravene slik at det måtte briste. Og dog erklærte regjeringen like overfor Danmark at den anså Devolds okkupasjon som en helt privat handling. Og Danmark takket for det.

Både i Tinget og i utenrikskomiteen - også i utenrikskomiteen som var samlet her ifjor - var man fullt opmerksom på, at saken kunde utvikle sig slik, at vi *måtte* gå til Haag. Men både i Stortinget og her var der sterk stemning for at man, hvis man gikk til Haag, skulde følge det som blev kalt for «gentlemans»-linjen. Det vil si, man skulde drøfte med Danmark et grunnlag for rettssaken og søke å få lagt til

rette spørsmålene slik at begge parter kunde få en endelig avgjørelse. Og dengang var der ikke tale om annet enn at hele Øst-Grønland skulde tas med, alt det som blev omfattet av 1924-avtalen, slik at der blev en varig ende på striden. Det triste er at Danmark i sin noteveksling foreslår gentlemans-linjen fulgt og ber den norske regjering sende folk som kan forhandle med folk fra den annen side om hvorledes der skal gåes frem i Haag eller ved en annen domstol, - der var jo tale også om voldgift dengang. Den 4. juli og den 5. juli var vi sammen her i denne sal akkurat som vi er det idag. Naturligvis - utenrikskomiteen kunde ikke fatte nogen beslutning, men her falt sterke og bestemte uttalelser som ikke var til å ta feil av, og de uttalelser gikk *ikke* ut på okkupasjon, men de gikk ut på at man skulde søke frem gjennem gentlemans-linjen til Haag.

Denne okkupasjon vakte en veldig ophisselse i pressen. Der taltes om at det norske flagg ikke mere kunde strykes når det engang var heist, og det blev holdt et stort møte i losjen, som alle husker, og hvor begeistringen stod i taket. I virkeligheten forholdt det sig dengang sådan - og det er utgangspunktet for det som er skjedd bakefter - at ved den Devold'ske okkupasjon blev, som professor Marstrander skrev i «Tidens Tegn» kort tid bakefter, *saken tatt ut av politikernes hånd*! Siden den tid er saken aldri vendt tilbake til politikernes hånd, den befinner sig ikke lenger verken i Stortingets eller i regjeringens hånd, den befinner sig i andres hender. Og den kan efter min mening vanskelig tas ut av de andres hender før vi får se resultatet i Haag. En gunstig utvikling er dette ikke, eller en heldig eller verdig utvikling for Norge, at den største utenrikspolitiske sak vi har hatt på lange tider tas ut av politikernes hånd. Men det er skjedd. Og i denne atmosfære, under det voldsomme press som regjeringen da befant sig, sendte den en rekke noter til Danmark, som måtte føre til det de førte til. Enhver kan overbevise sig derom ved å lese den eiendommelige noteveksling som til sist fikk - sådan har det vært karakterisert - nærmest karakteren av et ultimatum. I denne noteveksling forlangte Norge i virkeligheten - og det må man huske på er litt av bakgrunnen for det som skjer idag - at Danmark skulde opgi det standpunkt det hadde efter Grønlands-avtalen av 1924 og gå over til Norges standpunkt, at begge land skulde i resten av avtaletiden betrakte Øst-Grønland som Ingenmannsland. Ingen av landene skulde hevde nogen suverenitet. For Norges vedkommende var det selvgivet, vi hadde ikke gjort krav på nogen suverenitet, men også Danmark skulde la være å foreta nogen suverenitetshandling.

Vi hadde ikke vært mere enn fire dager hjemme igjen, før regjeringen torsdag aften den 9. juli gikk til okkupasjon. Og Danmark anmeldte Norge i Haag for traktatbrudd, - altså et ganske annet grunnlag enn vi hadde tenkt for saksanlegg i Haag: Vi blev som anklaget bragt inn for domstolen.

De første følger av okkupasjonen var naturligvis at vi utstyrte Devold med full politimyndighet og Danmark på sin

side den mann som lå deroppe for det, Lauge Koch, begge land utfra det syn de nu hadde: Vi at Eirik Raudes Land var vårt, Danmark at det fremdeles var dansk. Man hadde altså to mann med politimyndighet gående deroppe: Lauge Koch og Halvard Devold. Men alting er heldigvis gått uten friksjon. De to politimestre har møttes som gode venner, - den ene har formodentlig dansk flagg over sin hytte og den annen norsk flagg over sin. Der fremkom dengang en uttalelse til pressen av utenriksminister Braadland - som jeg gjerne vil omerindre - hvori Braadland på forespørsel erklærte at han føler sig overbevist om at Norges krav og ønsker heroppe var tilgodesett ved den okkupasjon som da hadde funnet sted. Likeledes fremholdtes fra norsk side at vi betraktet Øst-Grønlands-avtalen for fremdeles gjeldende. - Mens vi altså hevdet at vår stilling på Øst-Grønland nu var den, at nord for Scoresbysund var vi suverene, og for øvrig at Øst-Grønlands-avtalen skulde gjelde, så hevdet naturligvis Danmark, overensstemmende med sitt syn, at hele Øst-Grønland var dansk. Mens det for oss - utenfor Eirik Raudes Land - var Ingenmannsland, var det hele for danskene dansk, og efterat den tidligere status quo av oss var brutt også med hensyn til politimyndighet, var det jo en selvfølge at Danmark vilde hevde sitt syn og ha politimyndighet også over det øvrige Øst-Grønland, når dertil blev gitt anledning. Derfor kan jeg ikke riktig forstå at Staunings uttalelse for en måned siden skulde sette tingene så fryktelig på hodet. Jeg synes hr. Staunings uttalelse var tåpelig som så mange av hans tidligere uttalelser med hensyn til dette spørsmål. Dette er jo sagt for lukkede dører, men jeg tror det er mange danske som er enig med mig i at Stauning har vært både tåpelig og klosset i hele sin behandling av Øst-Grønlands-spørsmålet. Men Staunings uttalelse om at danskene vil ha politimyndighet, skulde dog alle her hjemme ha forstått slik, at Danmark kan ikke opgi sin suverenitet på grunn av at der er en process gående i Haag.

Akkurat som vi handler efter vårt syn, handler danskene efter sitt. Og vi går jo ikke stillferdig frem, når vi mener at offentligheten bør vite hvad vi gjør. Vi oprettet en sysselmannstilling i Eirik Raudes Land; det holdt vi meget hemmelig, for den blev oprettet ved kongelig resolusjon allerede 10. juni iår, uten at nogen av oss kjente til det før vi nu så det i avisene. Men da så spenningen med Danmark kom, offentliggjør regjeringen den 7. juli at nu var Helge Ingstad opnevnt til sysselmann i Eirik Raudes Land! Og for å vise riktig hvad kar han er og i hvilken grad vi for vår part hevder vårt syn på Eirik Raudes Land, publiseres over alt at han også er fylkesmann, han er politimester, han er notarius publicus, han er hjelpedommer ved underrettene, og han har fått nærmere politiinstruks fastsatt av justisdepartementet den 5. juli iår. Når man vet at der er 7 nordmenn deroppe som har overvintret, må man si at litt mindre dekorativt utstyr kunde ha gjort det. Jeg tror at han greier de syv uten at det blir kunngjort at han har politiinstruks av 5. juli, at han

er notarius publicus og hjelpedommer ved underrettene. Men alt dette må være gjort forat det utadtil skal gjøre inntrykk.

Vi bruker altså - legg merke til det - processtiden efter vårt syn og av all vår kraft. Vi har iår med Stortingets samtykke utrustet en hel del ekspedisjoner. Hvorfor? For å fremme næringsinteresser? Nei! *Av politiske grunner.* Og av politiske grunner er disse ekspedisjoner holdt strengt og dypt hemmelig. Sådan går vi frem i processtiden! Og vår hensikt var ikke alene å befeste vår stilling på Eirik Raudes Land, neida; vår hensikt var nettop å trenge inn i det øvrige Øst-Grønland. Men med hemmelighet er vi gått frem, hemmelige instruksjoner følger disse ekspedisjoner - slik er det hele lagt an - under processtiden for å foregripe begivenhetenes gang.

Det er på bakgrunn av dette at jeg for min part er engstelig for at det er ganske umulig å få folk - utenfor dem som selv vil det - til å tro, at det vi nu tenker på å gjøre ikke er et aggressivt fremstøt, men at det er et forsvarsfremstøt. Når det forholder sig som jeg her har sagt, gjør Danmark i virkeligheten ikke annet eller mere enn det vi selv har gjort. Danmark utstyrer sine ekspedisjoner med politimyndighet - dog med noget beskjednere ytre utstyr enn vår nye sysselmann,- men følger derved bare sitt syn på suverenitetsspørsmålet. Derfor er jeg bange for at det er vanskelig, meget vanskelig å få en ny okkupasjon bortforklart, slik at det blir et forsvarsforetagende og ikke et aggressivt skritt. Men vel - forsvarsforanstaltninger eller aggressive foranstaltninger, det får være det samme, hvis man mener det er til fordel for Norge og fremmer det som nu er vår hovedinteresse: Processen i Haag. Derom har jeg mine store tvil; jeg har mine sterke tvil om interessene ved processen i Haag fremmes.

Nu har vi det atter gående som ifjor: Der skal okkuperes. Og det skjer akkurat på samme måte. Det er så betegnende, at det første vi får vite om dette, gjennem en uttalelse i «Dagbladet», ikke av en likegyldig mann, nei, av Ishavsrådets formann, Smedal, som før vi aner i hvilken utstrekning regjeringen har drøftet spørsmålet - og det viser sig at regjeringens drøftelse finner sted efter denne uttalelse - offentliggjør for alle vinne, at nu må Norge igjen okkupere! Ishavsrådets formann som har som plikt diskresjon, han tar ledelsen, og så følger efter, naturligvis, det forenede professor-akkompagnement med sterke ord og voldsomme skjeldsord. Det er akkurat de samme rådgivere, den samme presse og den samme stemning som ifjor. Og pressen er *vel orientert*, fra de hemmeligste møter, selv fra de seilturer statsministeren foretar. Vi ser det idag i «Tidens Tegn» - vi får vite meget derom hva der foregår - vi ser det i «Den 17de Mai» idag. «Den 17de Mai» hadde et uttrykk som var nytt for mig: «Enten må vi okkupere eller renonsere.» Jeg kjente uttrykket igjen idag hos utenriksministeren, det var annen gang jeg hørte det, men i

«Den 17de Mai» var det første gang. Hvor kommer dette uttrykk fra? - okkupere eller renonsere - jeg bare spør. Det er visst ikke vanskelig å svare.

På denne måte drives denne store for Norge viktige sak utenrikspolitisk. Jeg beklager det, men jeg tror ikke det er noget å gjøre ved det. Jeg har tatt det standpunkt den hele tid, at hvad der skjer og forlanges gjort til fremme av saken i Haag, det vil jeg ikke motsette mig. Det er ikke tidspunktet for oss å skride inn så lenge processen i Haag går. Som jeg sa for lukkede dører om disse hemmelige ekspedisjoner som skulde utstyres med det og det mandat: Regjeringen må få sende hundre ekspedisjoner, den må få sette rene sjørøvere i spissen for dem, hvis den mener at det fremmer vår sak! *Jeg* mener det ikke. Men - vel - vi er satt utenfor fra første stund, og det vilde være nokså utidig av oss å legge oss op i en så stor og vanskelig sak som denne midt under utviklingen. Vi kan si vår mening, jeg har hatt min mening hele tiden, at det er en for Norges anseelse og prestige skadelig måte alt dette blir gjort på. Men vel, det er mange som mener at det er utmerket, at det er stolt og norsk og nasjonalt. Vel, de har fått sin vilje, la dem nu føre spillet frem! Vi er midt oppe i en process, og de som har bragt landet op i denne process, de mener jeg må få sin vilje og føre den frem efter sitt syn til det ytterste. Det skal ikke kunne sies at nogen outsider har lagt sig op i sakens gang med risiko for at saken tapes.

I fjor gled saken ut av politikernes hånd, og jeg tror ikke at det er et heldig og riktig tidspunkt å ta den tilbake igjen.

Der var et par ting i utenriksministerens interessante redegjørelse som jeg har lyst til å peke litt nærmere på. Det ble sagt i en av disse «Samtiden»s artikler, at det som gjorde okkupasjonen sterk ifjor, det var det at der var et reelt sterkt grunnlag. Jeg forstod av utredningen og også av de dokumenter som ligger her, at det det gjelder nu å bevise er at vår styrke på Sydøst-Grønland er like sterk som der oppe, men såvidt jeg vet har det ikke vært drevet noget nevneverdig på Sydøst-Grønland før nu. Ja, vi har drevet utenfor, der har vi hatt interesser som vi har langs hele Sydøst-Grønlands kyst, men nogen overvintrings-ekspedisjon har vi visstnok ikke hatt på Sydøst-Grønland før. Det er lenger nord vi har operert. Så hvis man ser det i sammenheng, i historisk og næringspolitisk sammenheng, er vår stilling neppe så sterk her som nordpå. Men det hevdes og bevises gjennem tall og tabeller og i de dokumenter som vi har fått, at «bebyggelsestettheten» er like stor her og den aktive styrke forsåvidt like stor. Ja, den består i at Mortensen sitter der med 5 mann og den annen, Finn Devold, med 5 mann, og de har naturligvis bygget endel hus. Danmark var der ifjor sommer med en ekspedisjon, men overvintret ikke. Vi overvintret, så forsåvidt sitter vi der før dem. Men den ekspedisjon som Danmark nu kommer med, er ganske annerledes sterk enn det vi har gjort. Og man må huske på at våre

ekspedisjoner også på en måte er politiske ekspedisjoner, så det er et stort spørsmål om de virkelig kan sies å være sterke som okkupasjonsgrunnlag. Men vel, det får også andre avgjøre. Våre menn sitter der, og de kan vel på samme måte som Devold ifjor brukes.

Jeg har med vilje villet gi denne min utredning som bygger på utviklingen slik som den politisk har foregått helt siden Grønlands-avtalen blev til, og jeg har med vilje gjort det før de sakkyndige kommer inn, fordi jeg kan ikke og vil ikke tale i nærvær av dem. Det byr mig imot å diskutere med disse folk som i presse og tidsskrifter nu plederer Norges sak, og av hvem alle som sier et ord imot, betraktes som landsforrædere. Derfor var det jeg isted bad om at de ikke måtte komme inn før *vi* hadde fått snakket litt sammen om denne sak.

Formannen: Formannen vil, før han gir ordet til næste taler, ta op igjen spørsmålet om det ikke vil være riktig at delegasjonen gis beskjed om at vi ikke ønsker at den skal komme til møtet før i eftermiddag kl. 5 eller ½ 6, således at man kan benytte denne formiddag dels til å fortsette hvor hr. Mowinckel slapp, og dels forat medlemmene kan gjøre sig bekjent med de dokumenter vi har mottatt, men ennu ikke har lest. Det vil vel være riktig at man får anledning til å lese sakens dokumenter igjennem, og at man når det er gjort og denne korte diskusjon nu er ferdig, utsetter møtet til i eftermiddag f.eks. kl. ½ 6, hvor delegasjonen da kan få anledning til å delta.

Lykke: Jeg kan ikke riktig være enig med presidenten i det. Jeg synes at skal vi først ha de sakkyndige og Grønlandsdelegasjonen her, er det riktig at de kommer nu og supplerer det som er forelagt oss i dokumentene, for opta nogen diskusjon med delegasjonen skal vi allikevel ikke, og når vi har fått denne utredning og har fått diskutert saken med regjeringen, kan komiteen ha møte i eftermiddag sammen med regjeringen. Det er bedre mener jeg, enn at vi skal fastsette møte i eftermiddag med delegasjonen.

Formannen: Jeg kan være enig i at vi ikke skal diskutere saken med delegasjonen. Men det er vel nødvendig at vi gjør oss bekjent med de dokumenter vi har mottatt, det må vi da få anledning til.

Lykke: Det får vi allikevel.

Statsminister Hundseid: Jeg vil bare gjøre opmerksom på at de sakkyndige i dette tilfelle - de som det byr hr. Mowinckel så sterkt imot å diskutere saken med - er kun delegasjonens formann og våre to advokater i Haag, Sunde og Rygh.

Anderssen-Rysst: Jeg vil gi formannens tanke min tilslutning. Jeg har ikke hatt anledning til å se på disse dokumenter engang ganske flyktig. Jeg kan tenke mig at der i dokumentene er uttalelser fra delegasjonen som kan gi anledning til spørsmål, at komiteens medlemmer ønsker forklaring om visse punkter som man uttaler sig om. Derfor tror jeg at formannens fremgangsmåte i virkeligheten er den mest praktiske her, den hensiktsmessigste for å få en rimelig behandlingsmåte.

Reimers: Jeg vil få lov til å gi hr. Lykkes tanke min tilslutning. Når vi har fått anledning til å høre hva delegasjonen har å anføre, og vi dernæst går i gang med å lese igjennem disse dokumenter vi har fått utlevert, forekommer det mig å være det rette tidspunkt å diskutere saken videre. Jeg mener derfor at det må være det beste at vi nu får høre delegasjonens uttalelser, så leser igjennem dokumentene og derefter drøfter saken videre.

Lykke: Det som hr. Anderssen-Rysst fremholdt, kan man imøtekomme på den måte, at hvis man finner det nødvendig, kan man be delegasjonens formann og de to advokater også komme til stede i eftermiddag. Men jeg trodde at før vi gikk til å studere disse dokumenter, var det godt å få de supplerende oplysninger som disse herrer kan gi oss.

Formannen: Formannen vil ikke stille forslag om at delegasjonen skal få adgang til møtet i eftermiddag, - når han ikke har fått større tilslutning, er det ikke grunn til å diskutere den sak - men vil foreslå at de nevnte delegasjonsmedlemmer straks får adgang til møtet.

Støstad: Jeg har ikke noget imot at delegasjonen får adgang til møtet, men jeg er enig med hr. Anderssen-Rysst i at det kunde være av interesse å få lese igjennem disse dokumenter før delegasjonen kom. Kunde det ikke la sig gjøre at vi fikk ½ time eller 1 time til å lese igjennem dette, og at vi så møttes igjen kl. 12, og at delegasjonen da var til stede? Så kunde vi eventuelt i et møte i eftermiddag behandle saken ferdig. Jeg vilde sette pris på at vi kunde komme hjem idag.

Formannen: Jeg vilde sette pris på at man blev ferdig med denne debatt, som nu ingen hensikt har.

Lykke: Hvis presidenten synes at Støstads forslag er bedre, går jeg over til det.

Formannen: Jeg vet ikke om det er anledning til i løpet av 1 time å pløie dette igjennem. Skal man ha nogen nytte av en sådan gjennemlesning, må man avbryte møtet og ta møte i eftermiddag. Men som sagt, jeg vil ikke stille forslag i den

retning nu, men vil foreslå: Delegasjonen får adgang til møtet.

Votering:

Formannens forslag bifaltes enstemmig.

Formannen: Formannen går ut fra at det ikke er nogen diskusjon som nu skal føres, men at der blir anledning for delegasjonen til å fremkomme med de oplysninger den vil gi og likeledes gi svar på spørsmål som eventuelt stilles.

Lykke: Har jeg misforstått situasjonen? Var det ikke så, at de tre herrer som kommer til stede, skulde gi supplerende oplysninger til det som foreligger i dokumentene og til det som utenriksministeren gjorde rede for, og at vi derefter får adgang til å stille spørsmål hvis vi ønsker det?

Formannen: Begge deler. Det er anledning for delegasjonens medlemmer til å gi supplerende oplysninger og dernæst anledning til å stille spørsmål til delegasjonen.

Herrene professor Skeie, advokat Sunde og advokat Rygh kom nu til stede.

Formannen: Jeg gir ordet til delegasjonens formann, professor Skeie.

Professor Skeie: Jeg får først gjøre den bemerkning, at det er litt vanskelig for mig å vite hvad jeg skal tale om. Det vilde være lettere for mig om nogen av komiteens medlemmer eller nogen av regjeringens medlemmer vilde stille spørsmål, så jeg fikk vite hvad det er som interesserer forsamlingen. - Så lenge ikke noget sådant spørsmål er stillet, skal jeg imidlertid få lov til å gjøre opmerksom på at jeg har fått utarbeidet en redegjørelse angående de vandringer av eskimoer eller grønlendere som det har vært tale om, vandringer sydover fra Angmagssalik og nordover fra koloniene på Vest-Grønland. Jeg vet ikke om man vil tillate at jeg leser op en kort redegjørelse, det er kanskje det greieste, så det blir nøiaktig. Jeg har nettopp fått den i formiddag ved ½ 10-tiden, så det har ikke vært anledning ennu for regjeringens medlemmer til å se den.

Formannen: Jeg går ut fra at delegasjonens formann vil behandle stoffet på den måte som han anser for mest tjenlig.

Professor Skeie: Så vil jeg få lov til å lese op denne redegjørelse som er utarbeidet av dosent Hoel igår eftermiddag. Den er bygget for den vesentligste del på trykte kilder som vi har avskrift av i et bilagshefte. Redegjørelsen har til overskrift:

«Befolkningsforholdene på den sydøstlige del av Østgrønland mellem Lindenowfjorden og Angmagssalik (Frederik VI kyst).

Denne kyst hvor der bodde nogen hundre eskimoer i begynnelsen av forrige århundre, blev helt avfolket innen århundredets utgang, idet de eskimoer som bodde der flyttet til handelsstasjonene ved vestkysten og ved Angmagssalik. Siden år 1900 har denne kyststrekning vært helt folketom. Det henvises herom til bilaget, likeså til det medfølgende kart som er tatt av det danske offisielle verk: Greenland, Vol. II, Kjøbenhavn 1928. Her er med rød strek angitt de deler av kysten som er regelmessig bebodd.»

(Taleren gav først en forklaring knyttet til de nevnte kart, som var ophengt foran presidentstolen.)

Den tykke røde linje som man vil se er trukket på visse deler av den grønlandske kyst, betegner det område som for tiden efter danske kilder, d.v.s. efter denne danske fremstilling av 1928, er bebodd. Der er som herrene vil se, trukket en rød linje sydover fra Tule-distriktet, og derefter er det en avbrytelse. Så følger en linje i sammenheng til Kap Farvel, eller rettere sagt et lite stykke forbi Kap Farvel over på østkysten. Derefter er linjen avbrutt til Angmagssalik-området. Fra Angmagssalik er den så igjen avbrutt, inntil man kommer til Scoresbysund. Nordenfor Scoresbysund er på østkysten ingen linje trukket. Man vil legge merke til at strekningen omkring Scoresbysund er helt innlagt med røde linjer. Det skulde bety at der i 1928 var eskimoisk eller grønlandsk befolkning rundt hele Scoresbysund. Det er imidlertid ikke tilfelle og var heller ikke tilfelle den gang dette verk blev utgitt, i 1928. Bosettelsen ved Scoresbysund er begrenset til fjordmunningen, men fra fjordmunningen gjør nok eskimoer jaktreiser innover langs fjorden, sannsynligvis på begge sider. Hvor langt innover disse streiftog går, har man vissnok ikke nogen sikker oplysning om.

Det som jeg her gjerne vil fremheve, er dette at strekningen mellem Kap Farvel og Angmagssalik-området og strekningen mellem Angmagssalik og Scoresbysund på kartet er betegnet på ganske den samme måte som strekningen nord for Scoresbysund, og denne siste strekning var på denne tid i det hele ikke bebodd av grønlendere. Lauge Koch hadde, som herrene vet, nogen grønlendere med sig på sin store ekspedisjon i 1931. Hvor mange der nu er av grønlendere på den ekspedisjon, har man visstnok ikke nogen helt nøiaktig oplysning om, men nogen beboelse var det på dette strøk i det hele ikke tale om i det år da kartet blev tegnet, nemlig i 1928. Jeg fremhever dette for å vise at der efter en dansk fremstilling i det hele heller ikke var nogen bosettelse på strekningen mellem Kap Farvel og Angmagssalik-distriktet. Dette til en foreløpig orientering.

Jeg vil gjerne, for å holde mig til fagmannens utredning av dette spørsmål, be om å få lov til å lese videre av dosent Hoels redegjørelse. Det heter her: «Man ser at de regelmessig

bebodde kyster omfatter tre områder: For det første hele vestkysten fra Prins Christian Sund (42 km. syd for munningen av Lindenowfjorden) til nogen km. østenfor Etha ved Smith Sund. Hertil kommer Angmagssalikdistriktet og Scoresbysund. Hele nordkysten av Grønland og østkysten nord for Scoresbysund-kysten mellem Scoresbysund og Angmagssalik og mellem Angmagssalik og Prins Christian Sund er angitt som ikke regelmessig bebodde kyster. Når hele Scoresbysundkomplekset kan angis som regelmessig bebodde kyster, er det ikke store fordringer man stiller til en sådan kyst hvad beboelse angår.

Den kyststrekning vi her beskjeftiger oss med, Lindenowfjorden innbefattet og endog en kyststrekning på 40 km. syd for denne, hører altså til de ikke regelmessig bebodde kyster, og denne tilstand har bestått siden år 1900.

Imidlertid har det fra dansk hold i den senere tid vært påstått at eskimoene på vestkysten skulde være begynt å foreta fangstreiser nordover på denne kyststrekning, og eskimoene fra Angmagssalik skulde trekke sydover langs den nordlige del av kysten. Vi skal se litt på hvordan det forholder sig hermed.

I 1925 utsendte «Grønlands Komiteen 1924» en ekspedisjon til Lindenowfjorden bestående av tre vestgrønlandske fangstfolk med familier, til sammen 8 personer og to dansker, for å undersøke fangstforholdene i denne fjord. Der blev satt op et hus ved Narssak på nordsiden av fjorden, hvor man holdt til om vinteren. Man vil finne en beretning om ekspedisjonen i Geografisk Tidsskrift, Bind 32, Kjøbenhavn 1929, side 160, skrevet av den som var sjelen i foretagendet, inspektør O. Bendixen, som er en fremragende kjenner av Grønland. Resultatet av ekspedisjonen var det at erhvervsforholdene i Lindenowfjorden er særdeles gunstige.

«Grønlands Komiteen» fremsatte derefter forslag om en ordning der muliggjorde de overvintrende grønlenderes forbliven ved Lindenowfjorden. Men forslaget vant tilsynelatende ikke Grønlands Styrelses billigelse. Det blev betydet komiteen at spørsmålet kun hadde interesse under forutsetning av at det var betingelser for et større eksportfiskeri i fjorden, hvad komiteen under ingen omstendighet kunde garantere. Efter lang tids overveielse besluttet styrelsen å la et fartøi avgå til østkysten for å undersøke fiskeriforholdene. Komiteen blev spurt om båten ved samme leilighet skulde hjembringe overvintringsmannskapet, et tilbud som komiteen mottok med takk. Den 29. juli 1926 blev overvintrerne avhentet og bragt til Vestgrønland. Der blev i huset efterlatt en del proviant, patroner, verktøi m.m. til bruk for besøkende grønlendere, og komiteen stillet huset til rådighet for dem der ønsket å benytte det.

Det heter videre i den nevnte ekspedisjonsberetning:

«Da Ekspeditionens Undersøgelser har vist Befolkningen, at der fandtes rigeligt med Sæler paa den sydlige Østkyst, er flere og flere Grønlændere i Efteraarsmaanederne, naar Isen har forladt Kysten, søgt om til Lindenow-Fjorden for at jage

og har under Opholdet herovre haft udmærket Gavn af Stationshuset og det deri efterladte Materiel. Førstepræst Carl Chemnitz fortæller saaledes, at adskillige Fangere fra Fredriksdal i Efteraaret 1926 foretog en Jagtudflugt op til Lindenowfjorden, hvorfra de hjembragte 67 Sæler. I Sandhet en anstrængende Tur, naar man skal bugsere flere Sæler paa en Strækning av ca. 150 km. Og et Bevis paa, at der endnu eksisterer en Fangerbefolkning, som er i besiddelse af gammeleskimoiske Dyder, Udholdenhed og en beundringsværdig Dristighed.

I 1927 foretog Fangere fra sydligere liggende Pladser 2 Rejser i September og November til Østkysten, hvorunder de ligeledes benyttede Stationshuset, i hvilken Anledning Grønlænderne udtalte deres Glæde og Taknemmelighed over det Tilflugtssted, Grønlandskomiteen havde stillet til deres Raadighed. Rejsen derover blev denne Gang foretaget ved Hjælp af et lille Motorfartøj, som Handelen havde stillet til Raadighed for Fangerne, der fra denne Jagtudflugt hjembragte 104 Sæler, saaledes at Befolkningen havde Kød til Vinterbrug, samtidig med at Skindmangelen i nogen Grad blev afhjulpet, og Salget af Spækket indbragte et ikke ubetydeligt Beløb.

Jagtudflugterne til Østkysten synes saaledes at indgaa som et fast Led i Grønlændernes Fangstturnus, og det var derfor rimeligt, at Landsraadsmedlemmet for den sydligste kreds paa Landsraadsmødet i 1926 gjorde opmærksom paa, at der ved Lindenow-Fjorden kunde drives en udmærket og indbringende Sælfangst, og stilled Forslag om, at der dersteds oprettedes en Fangststation (ikke noget Udsted) ved Kanajorartut, og at der paa Fællesfondens Regning anskaffedes en Motorbaad til Besejlingen. Fangsten skulde drives i Maanederne September til November, hvor der erfaringsmæssig var mange Sæler og hvor Farvandet ofte var helt isfrit, i hvert Fald til at besejle med Motorbaad.

Styrelsen tiltraadte det følgende Aar (1927) Forslaget om Oprettelsen af en Fangststation i Lindenow-Fjorden saaledes, «*at* der gjøres et Forsøg som omhandlet med en til Augpilatok udsendt Motorbaad til at bringe Fangerne frem og tilbage, *at* Fangerne selv sørger for Fangsthuse eller Telte, og *at* Udgifterne ved Forsøget indtil videre afholdes af Kolonien Julianehaabs Driftkonto».»

Her slutter dette citat av den beretning som jeg nevnte, som er inntatt i Dansk Geografisk Tidsskrift, Bind 32, Kjøbenhavn 1929. Jeg fortsetter dosent Hoels redegjørelse:

«Når der her tildels tales om Øst-kysten menes kun Lindenowfjorden. Dette fremgår klart av Syd-Grønlands Landsraads forhandlinger som er citert tilslutt i bilaget. Der har siden 1900 ikke vært eskimoer nordenfor denne fjord. Nordsiden av munningen av Lindenowfjorden er for øvrig et meget utsatt sted som kan være vanskelig å komme forbi.

Hvad angår eskimoenes vandringer fra Angmagssalik og sydover kan følgende meddeles:

I 1931 blev den nordlige del av kyststrekningen mellem Lindenowfjorden og Angmagssalik besøkt av Finn Devolds

ekspedisjon i motorkutteren «Heimen» av Tromsø. Ombord her var også geologen professor Th. Vogt fra Norges tekniske Høiskole, foruten et par andre norske videnskapsmenn. Professor Vogt beretter at han i Umivik påtraff 2 eskimofamilier som han var sammen med den 19. og 20. august. Det var i alt 16 personer, visstnok 8 i hver familie. Den ene familie skulde overvintre, mens den annen skulde dra tilbake til Angmagssalik samme høst. Om disse eskimoers reise har doktor Arne Høygaard fortalt professor Vogt at det var de danske myndigheter som hadde sendt eskimoene sydover. Denne oplysning hadde dr. Høygaard fra Lauge Koch som hadde fortalt ham det i Kjøbenhavn våren 1931. Professor Vogts oplysninger stemmer godt overens med dem som Knud Rasmussen har gitt i Geografisk Tidsskrift, Kjøbenhavn 1931, og som er citert i bilaget.

Enn videre kan meddeles at Finn Devold den 23. januar iår sendte et telegram til Norges Svalbard- og Ishav-Undersøkelser, hvori det bl.a. oplyses at han ikke hadde hatt nogen forbindelse med eskimoer i løpet av vinteren.

Vi kan altså fastslå at kyststrekningen mellem Lindenowfjorden og Angmagssalikdistriktet har vært ubebodd siden 1900, men at eskimoer av og til i de senere år (fra 1925) kommer til Lindenowfjorden ut på høsten for å fange sel og at eskimoene fra Angmagssalik gjør fangstturer sydover så langt som til Umivik» - nordenfor det felt som Danmark har okkupert.

«Til slutt skal jeg få si nogen ord om den avtale som er truffet angående området nærmest nord for Lindenowfjorden i slutningsprotokollen av 28. januar 1924 vedrørende Grønland. Det heter her:

«Begge delegasjoner er opmerksom på, at det av hensyn til de eskimoer som ferdes på den nærmeste strekning nord for Lindenowsfjord, kan bli påkrevet å treffe særlige foranstaltninger for å beskytte dem mot de farer som ukontrollert samkvem med omverdenen kan tenkes å medføre for dem. Det er derfor en forutsetning at overenskomstens bestemmelser ikke skal være til hinder for at deres regjering om fornødent utferdiger de særlige regler som hensynet til den innfødte befolknings livskår måtte kreve.»»

Av de bilag som dosent Hoel har fremlagt sammen med denne sin beretning, skal jeg foreløpig få lov til å referere et stykke. Jeg er naturligvis villig til å referere det hele, om presidenten så ønsker, men jeg skal foreløbig bare lese op et lite stykke som kanskje har en særlig interesse nettop i denne sammenheng. Det er tatt fra «Beretninger og Kundgjørelser vedrørende Styrelsen av Grønland, No. 2, 1927, Kjbh.» Det jeg her leser op er avskrift av forhandlingsprotokollen for Sydgrønlands Landsraad for 1926:

«Torsdag den 15. juli kl. 8 Morgen samledes Raadet atter med de samme Medlemmer som foran anført.

Man behandlede *Punkt 1* udenfor Dagsordenen.

Forslag om Oprettelse af en Fangststation i Lindenowsfjorden, fremsat af Medlemmet fra 1. Kreeds Kr. Hammeken, Augpilagtok.

Det var en kendt Sag, at der i de senere Aar herskede den største Skindmangel baade til Beklædningsbrug og til Kajakbetrækning, og ethvert Skridt til Afhjælpning af denne Mangel maatte prøves. Ved Lindenowsfjorden var der gennem mange Aars Erfaringer Vished for, at der kunde drives en udmærket og meget indbringende Sælfangst, hvorfor han vilde foreslaa, *at* der dersteds oprettedes en Fangststation (ikke noget Udsted) ved Kanajorartut, og *at* der paa Fællesfondens Regning anskaffedes en Motorbaad til Besejlingen. Fangsten skulde drives i Maanederne September til November, hvor der erfaringsmæssigt var mange Sæler, og hvor Farvandene ofte var helt isfri, i hvert Fald til at besejle med Motorbaad.

Under Diskussionen om dette forslag oplystes, at der var almindelig Enighed om, at Planen var fortræffelig og velbegrundet, og Medlemmet for 4. Kreds, John Høegh udtalte, at alle Fangere i Julianehaab og Syddistriktet havde talt om Gennemførelse af et saadant Foretagende saaledes, at hvis ikke Kr. Hammeken havde fremsat Forslaget, vilde han (John Høegh) have fremsat det.

Efter at man havde drøftet, hvad man for Tiden vidste angaaende den privat fra Danmark sidste Aar udsendte Station paa Lindenow, vedtog Landsraadet enstemmig at søge at interessere Ministeriet for denne Plan, efter at Medlemmet for 2. Kreds Kr. Salomonsen og Medlemmet for 5. Kreds Hendrik Lund tilligemed Medlemmet for 3. Kreds Isak Lund alle varmt havde anbefalt Sagen - altsaa alle Syddistriktets Landsraadsmedlemmer - idet man mente, at Foretagendet burde sættes i Gang snarest, baade af Hensyn til Befolkningens Forsyning med Skind og af andre Grunde, som man dog ikke nærmere mente at kunne referere offentlig.»

Det er vel neppe nogen for dristig slutning om man går ut fra at disse andre grunner som man ikke mente å kunne referere offentlig, var den plan som vi har sett utslag av på det nordlige Øst-Grønland tidligere, nemlig den plan å stasjonere grønlendere til begrunnelse for den danske stengning av området.

Da det vesentlige av disse kilder som ledsager dosent Hoels beretning, er referert i beretningen, vil jeg foreløbig, ialfall så lenge jeg ikke får særlig opfordring til det, ikke lese op mere, da jeg jo ikke kan gå ut fra at man vil tilstå mig nogen ubegrenset tid her.

Jeg skal derefter få lov til å si nogen ord angående meningen med den protokolltilførsel som jeg leste op i slutningen av dosent Hoels beretning. Det heter i denne protokoll: «Begge delegasjoner» - d.v.s. den norske og den danske forhandlingsdelegasjon - «er opmerksom på, at det av hensyn til de eskimoer som ferdes på den nærmeste strekning nord for Lindenowsfjord, kan bli påkrevet å treffe særlige foranstaltninger for å beskytte dem mot de farer som ukontrollert samkvem med omverdenen kan tenkes å medføre for

dem. Det er derfor en forutsetning at overenskomstens bestemmelser ikke skal være til hinder for at deres regjering om fornødent utferdiger de særlige regler som hensynet til den innfødte befolknings livskår måtte kreve.»

Jeg vil først få lov til å gjøre opmerksom på at protokollen i denne forbindelse ikke taler om den danske regjering, men derimot om omstreifende grønlenderes eller eskimoers regjering, mens der i forbindelse med kolonien i Angmagssalik er talt direkte om den danske regjering, såvidt jeg husker. Efter ordlyden skulde det således ikke være noget i veien for at også et annet lands regjering kunde utferdige sådanne bestemmelser.

Protokolltilførselen bruker, som herrene vil se, betegnelsen: «den nærmeste strekning nord for Lindenowsfjord», og i den oversettelse til fransk av denne tekst som den danske regjering selv har fremlagt i processen om Eirik Raudes Land, er denne begrensning ennu noget skarpere presisert. Det heter der: «la contrée située immédiatement au nord du Fjord Lindenow». Jeg antar at vi må oversette denne betegnelse således: «strekningen beliggende umiddelbart nord for Lindenowsfjord».

Om de norske statsmyndigheter vilde beslutte sig til å foreta en okkupasjon på dette område, skulde det strengt tatt være adgang til å utstrekke det norske territorium helt syd til det punkt hvor Danmarks anerkjente eldre område begynner. Men jeg antar at man under ingen omstendighet bør strekke en norsk okkupasjon så langt sydover som til den gamle danske kolonigrense, - den ligger ca. 40 km. syd for Lindenowfjord - og jeg mener at man heller ikke bør gå så langt syd som til Lindenowfjord. Man bør begrense en eventuell okkupasjon således at der ikke blir noget skinn av rett til å bebreide de norske myndigheter at de ved en okkupasjon har handlet i strid med denne protokolltilførsel. Man bør derfor efter mitt skjønn ikke la grensen gå lenger syd enn til nærmeste fjord på nordsiden av Lindenowfjord. Dersom man trekker grensen ved den nærmeste fjord nord for Lindenowfjord, vil der bli en nøitral sone, kan vi si, mellem Lindenowfjord og den norske grense på en bredde av ca. 20 km. Man bør på den annen side, om man foretar en okkupasjon, ikke undlate å trekke grensen såvidt langt sydover som det er helt utvilsomt forenlig med denne protokolltilførsel. Det er jo nemlig så at denne sydligste del av Grønlands østkyst har en særlig interesse for Norge, nemlig som basis for hvalfangst og havfiske, og det både ved Øst-Grønlands sydlige kyster og ved Vest-Grønland.

Som herrene vet, har Danmark i den senere tid holdt Vest-Grønland stengt, der er ikke adgang til å hente vann til teknisk bruk, ikke adgang til å søke havn for å foreta reparasjoner o.s.v. Det er vel mulig at denne danske avstengning er håndhevet noget forskjellig efter tjenestemennenes iver, og at der muligens - jeg sier bare «muligens» - kan være gjort nogen forskjell overfor norske fangstmenn og overfor andre. Men i det store og hele tatt er

vestkysten stengt, så hvalfangere og fiskere ikke kan gå inn for å hente vann til teknisk bruk eller for å foreta reparasjoner.

Dersom Norge sikrer sig en del av den sydlige østkyst, vil våre fiskere og fangstmenn bli til en viss grad ialfall uavhengige av stengningen av vestkysten. Av hensyn hertil mener jeg at man, om man kan uten på nogen måte å komme i strid med forutsetningen i Grønlandsavtalen, d.v.s. med denne protokolltilførsel.

Norge vilde ha interesse av å erhverve suvereniteten over Øst-Grønland helt fra Angmagssalik til Scoresbysund, av den grunn nemlig at der i lang tid, som man vet, har foregått en økonomisk meget betydelig fangstvirksomhet på disse kyster. Klappmydsefangst som nordmenn begynte å drive i 70-årene, foregår i stredet mellem Island og Grønland og sydover hele østkysten like til Kap Farvel undertiden. Dessverre står det i vårt innlegg at denne klappmydsefangst foregår sydover så langt som til 62 gr. nordlig bredde. Den oplysning blev tatt inn efter referat av forhandlingene mellem delegasjonene om Grønlandsavtalen. Det viser sig imidlertid av andre kilder at klappmydsefangst til sine tider også er drevet sønnenfor 62. gr. nordlig bredde, helt sydover til Kap Farvel. Hele østkysten har en meget stor interesse som selfangstfelt.

Denne klappmydsefangst begynte, som jeg nevnte, i 70-årene og har siden den tid vært drevet omtrent regelmessig hvert år. Den foregår til dels ute på havet, d.v.s. på drivis som ligger langt fra kysten, men den foregår ofte også helt innved kysten og endog på fastlandet. Selen følger jo nemlig med drivisen, den går ikke i sjøen, den er å finne der hvor drivisen ligger. Denne klappmydsefangst begynner omkring St. Hans og varer utover i juli. Fra syd kommer der, som herrene vet, en varm strøm som bøier av på Islands vestkyst, Irmingerstrømmen, som drives over mot Grønlands østkyst og trykker drivisen vestover. Er det så på den samme tid, d.v.s. på denne fangsttid, østlige eller sydøstlige vinne, blir isen drevet ennu tettere op mot kysten, og i sådanne perioder er det særlig klappmydsefangsten foregår tett inne ved land eller endog på land. Den foregår ialfall ofte så nær land som 3 kvartmil fra land, d.v.s. et sjøterritoriums bredde.

Dersom denne kyststrekning blev underlagt dansk suverenitet, vilde med andre ord våre fangstmenn kunne bli avskåret fra å drive klappmydsefangst på denne kyststrekning. Av hensyn hertil vilde det, som jeg har nevnt, være av meget stor interesse for Norge å erhverve suverenitet over hele kyststrekningen, ialfall fra Angmagssalik og sydover til Lindenowfjord, og det vilde ha sin betydning også å få herredømme over strekningen mellem Angmagssalik og Scoresbysund. Hittil har det ikke vært nogen nødvendighet å foreta en okkupasjon på disse områder, fordi der tidligere fra dansk side ikke har vært lagt nogre faktiske, fysiske hindringer i veien for utøvelsen av den norske selfangstvirksomhet, og nogen direkte hindring kan jo heller ikke bli lagt, så lenge Grønlandsavtalen består, d.v.s.

inntil 1944. Men når denne avtale utløper, må vi være forberedt på at den danske regjering, om Danmark eller eskimoene har nogen interesse derav, vil søke å stenge våre fangstmenn ute også fra klappmydsefangsten på kysten.

Jeg har nevnt at der foregår viktig klappmydsefangst på disse områder. Det er imidlertid ikke den eneste norske næringsvirksomhet som drives her. Allerede i 80-årene drev norske hvalfangere fangst vestover fra Island mot Grønland og til dels langt sydover på Grønlands østkyst. Det var i den tid da norske hvalfangere hadde stasjon på Island. Efterat de faste stasjoner på Island blev opgitt, var det en stans i hvalfangstvirksomheten her, men i de senere år har norske hvalfangere atter begynt virksomhet her. Jeg kan således nevne at et lite hvalfangstskib i årene 1930 og 1931 hadde et brutto-utbytte av fangst på disse områder på mellem 400 000 og 450 000 kroner. Iår driver dette selskap hvalfangst oppe ved Svalbard, men skal sydover senere på sommeren.

Fremdeles er det fisket håkjærring, til dels i store mengder. Dette håkjærringfiske har dels vært drevet som selvstendig næring, dels som et supplement under selfangsten. Det er jo så, at selfangsten enkelte år slår mindre godt til. Skal fangstekspedisjoner svare sig, er det derfor av betydning å ha andre kilder som kan bringe balanse i budgettet. Disse andre kilder er i det nordlige Øst-Grønland den såkalte suppleringsfangst efter moskus, isbjørn, hvalross, ringsel, og der har også vært drevet litt laksefiske her i det sydlige. Fra Storfjorden, en fjord nordenfor Angmagssalik og sydover er det drevet i de senere år et ganske betydelig og innbringende håkjærringfiske. Dette håkjærringfiske var i den første tid drevet med snøre, i den seneste tid har søndmøringene, såvidt jeg vet, begynt med line med flere kroker, og utbyttet av dette fiskeri har til dels vært meget godt.

Både for selfangsten, for hvalfangsten, for håkjærringfisket og for fisket av kveite og torsk er det av meget stor betydning at skibene kan få adgang til en bekvem havn, hvor de kan hente vann til teknisk bruk (og naturligvis også drikkevann), og hvor de kan foreta reparasjoner. Det vilde videre også være av stor betydning, bl.a. for selfangsten, om man på denne østkyst kunde ha depoter av kull og olje; særlig vilde kulldepoter ha stor betydning. Når skibene skal forsyne sig med tilstrekkelig kull for hele ekspedisjonen hjemmefra, blir en meget stor del av rummet optatt i dette øiemed. Man vilde få mere rum disponibelt til spekkbeholdninger, om man kunde ha en kullstasjon i nærheten på østkysten. Det er meget dyrt å hente beholdninger på Island, det koster naturligvis betydelige penger i kull eller olje å gjøre denne reise til Island. Dessuten har havneavgiftene vært så høie at det har løpt op i ganske store summer å hente forsyning på Island. En av hvalfangerne jeg har talt med, meddelte mig at det vilde koste mellem 4000 og 5000 kroner å hente vann til kjelebruk på Islands vestkyst bare en enkelt gang.

Det vilde, som jeg har nevnt, være av stor interesse for våre selfangere, for våre hvalfangere, for fiskerflåten at vi hadde sikret oss herredømmet over hele kysten fra Kap Farvel eller fra Lindenowfjorden og nordover til Scoresbysund, med den avbrytelse som er nødvendig ved Angmagssalik. Men jeg vil gjerne pointere og det meget sterkt: en okkupasjon må i tilfelle begrenses således at vi med rette kan si at der er en sammenhengende økonomisk virksomhet på det område den norske stat okkuperer. Derfor bør en okkupasjon begrenses til de felter som Ole Mortensen og Finn Devold okkuperte privat i 1931. Det blir omtrent strekningen fra Umivik og sydover til første fjord nordenfor Lindenowfjord.

Jeg går ut fra - det vil jeg gjerne også ha tilføiet - at om den norske stat går til en okkupasjon av denne strekning, så skal den ganske på samme måte som Eirik Raudes Land være åpen for alle nasjoners fangstmenn og fiskere. De skal ha adgang til å søke havn her, til å hente vann til teknisk bruk, foreta reparasjoner, og de bør ha adgang til å holde oplag av kull og olje og annet nødvendig materiale for sin virksomhet. Dette bør i tilfelle kunngjøres samtidig med okkupasjonen. Derved vil Norge ha tilkjennegitt at det er Norge som i denne strid med Danmark kjemper for samferdselsfrihet, en frihet som ellers er almindelig anerkjent, mens det er Danmark som vil opretholde det gamle system fra vestkysten; Danmark vil stenge ikke bare norske, men også andre nasjoners fangstmenn og fiskere ute, fra vestkysten som tidligere og nu også fra østkysten. Jeg antar at når dette blir tydelig kunngjort i forbindelse med en okkupasjon, vil den ikke skade Norges stilling i processen om Eirik Raudes Land, den vil snarere styrke vår stilling i denne process. Det vil nemlig da bli klart for den øvrige verden hvad striden i virkeligheten gjelder. Dette at vi forfekter retten til fri samferdsel, vil skaffe oss sympati i andre nasjoner, som har tilsvarende interesser, det vil gjøre det klart at England og Frankrike og i det hele tatt andre land som har en interesse av å holde kysten åpen, også har interesse av at Norge vinner processen om Eirik Raudes Land, og at Norge vinner en eventuell senere process om det sydlige av Øst-Grønland.

Det er efter min opfatning en sak av uhyre stor betydning ikke bare for landets ære, men også for landets økonomi indirekte på mange måter at vi vinner processen om Eirik Raudes Land, og dersom en ny okkupasjon skulde skade vår stilling i denne process, vilde jeg være den første til å fraråde ny okkupasjon og fraråde den så sterkt jeg kunde. Jeg vilde ikke at vi skulde risikere noget for processen om Eirik Raudes Land. Men når jeg ikke fraråder okkupasjon, er det fordi jeg har den mening, som jeg her har tillatt mig å fremholde, at det ikke vil skade Norges stilling i den verserende process. Det vil, som sagt, bli klart hvad striden i virkeligheten gjelder nu, da Danmark ved sitt nye fremstøt har reist striden også om det sydlige Øst-Grønland, om den strekning hvor også andre nasjoner har interesser. Stillingen

er forsåvidt en vesentlig annen i striden om dette område. Det er ikke andre enn Norge som har interesser i Eirik Raudes Land. For den europeiske almenhet vil det derfor lett ha fortonet sig som en strid om ubetydeligheter, en strid om øde strekninger uten nogen interesse. Helt anderledes blir som sagt stillingen nu, efterat Danmark har reist kampen om det sydlige av Grønland. Her har, som sagt, også andre nasjoner interesser. At Norge kjemper for å holde disse kyststrekninger åpne kan efter mitt skjønn kun ha én virkning; den å skaffe Norge sympati også i land som før enten har stillet sig kjølige eller nærmest avvisende overfor Norge.

Det var hvad jeg foreløbig hadde å si av egen drift. Er det nogen som ønsker å stille spørsmål til mig, står jeg selvsagt til tjeneste.

Advokat Sunde: Jeg forstår at ialfall en del av komiteens medlemmer ikke har gjort sig bekjent med den uttalelse som er fremkommet fra de opnevnte sakkyndige og advokatene. Jeg vil derfor få lov til ganske kort å redegjøre for hvorledes vi har sett på vår opgave, og hvorledes vi har anskuet saken.

Det området det her gjelder, området fra nord for Lindenowfjorden og opover, er omtrent 400 km. langt. Ifjor var det her ingen norske, ingen danske, ingen grønlendere, og der var ingen hus. Så blev der ifjor sendt to norske overvintringsekspedisjoner, den ene, Mortensens, har innlevert til Utenriksdepartementet formell okkupasjonsanmeldelse på området fra litt nordenfor Lindenowfjorden og til 62 gr. N.B., og Finn Devold har inngitt okkupasjonsanmeldelse derfra til 63 gr. og 40 min. N.B. I den sydlige del er husene klumpet sammen, 5 hus, i den nordlige del er de mere spredt, og der skal her, efter hvad det er oplyst, være opført 25 hus.

Ifjor blev dette område fra dansk side betegnet som noget av det mest ukjente på Grønland. Så har vi hatt disse to norske ekspedisjoner. Nu kommer det beskjed om at Knud Rasmussen skal reise opover der, at der skal nedlegges depoter, og der skal medtas eskimoer, grønlendere, så vi må være forberedt på at der blir plantet grønlendere i dette område. Videre skal Knud Rasmussen ha dansk politimyndighet.

Det første spørsmål som da reiser sig, er: Er noget av det som nu skjer fra dansk side, i strid med Øst-Grønlandsavtalen? Efter vår opfatning er det ikke det. Hverken nedleggelse av depoter, overflytning av eskimoer eller utøvelse av politimyndighet.

Det har vært fremholdt fra norsk side at det var en naturlig forutsetning for Øst-Grønlandsavtalen at ingen av partene skulde gjøre noget som prejudiserte den annens prinsipielle opfatning. Den danske utøvelse av politimyndighet må sies å prejudisere vår opfatning, men det har fra norsk side ikke vært hevdet at de juridisk var forhindret fra å gjøre det efter Grønlandsavtalen. Vi har som

nevnt kun hevdet at det var en naturlig forutsetning at man ikke skulde gå til den slags skritt.

Dette er altså noget nytt i forhold til ifjor. Det ser ut som det er fremkalt ved de norske ekspedisjoner som er der.

Det spørsmål som vi, de sakkyndige og advokatene, mener å ha fått oss forelagt, og som vi har besvart, er: Hvad vil virkningen være hvis der fra norsk side ikke gjøres noget, og hvorledes vil eventuelt en norsk okkupasjon virke på processen i Haag?

For det første spørsmåls vedkommende ser vi det sådan, at det er en meget nærliggende mulighet for at den danske erklæring av 10. mai 1921 av en domstol vil bli godtatt som et formelt okkupasjonsdekret, og at den faktiske besiddelsestagelse som skjer ved nedleggelse av depoter og nedsettelse av eskimoer, i forbindelse med utøvelse av dansk statshøihet, politimyndighet, vil være nok til å etablere dansk suverenitet over området, således at vi altså risikerer at der i løpet av denne sommer faktisk vil etableres dansk suverenitet over dette område.

Hvis man vil forebygge eller hindre dette, er vi enstemmige om at der fra norsk side ikke er annet å gjøre enn å gå til en okkupasjon. Det er den eneste måte hvorpå vi kan komme i veien for den faktiske besiddelsestagelse og en statsrettslig besiddelsestagelse, som ligger i det jeg har nevnt. Den eneste måte det kan hindres fra norsk side på, er ved en okkupasjon.

Så har vi drøftet spørsmålet: hvorledes dette vil virke på domstolen i Haag. Vi har vært fullt klar over at danskene naturligvis vil utnytte det i sin propaganda både utenfor og innenfor domstolen; det er jo så nærliggende at det er ikke nødvendig å gå nærmere inn på det. Vi mener at vi ikke på grunn av den mulige innflydelse på domstolens medlemmer skulde opgi det; den vil være av rent psykologisk art, nogen juridisk innflydelse har det ikke på den nu verserende sak. Og vi mener, at når man forklarer hvorledes dette er, at vi ser det som en norsk forsvarsforanstaltning overfor det fremstøt som gjøres fra dansk side, at det da ikke skal være av avgjørende betydning, og vi finner ikke av den grunn å måtte fraråde okkupasjon.

I den forbindelse vil jeg gjerne nevne noget. Det er i pressen fremkommet en del misforståelser med hensyn til en sådan okkupasjons forbindelse med den verserende sak. Forholdet er *ikke* det at Danmark og Norge ifjor ble enig om å ta en «test case» for Eirik Raudes Land, som skulde være avgjørende for resten. Forholdet var det at der foregikk en norsk okkupasjon, og at vi blev innstevnt på basis av den. Processen angående Eirik Raudes Land kan få visse virkninger, det er givet at den vil få betydning for bedømmelsen av situasjonen også på Øst-Grønland for øvrig, men intet som skjer på resten av Øst-Grønland, har betydning for saken. Man kan ikke si forsåvidt at det skritt man eventuelt går til her, betyr nogen illojalitet overfor den verserende process.

Vi har også drøftet det spørsmål: Hvilken faktisk virkning vil det få for saken? Vi er klar over, at hvis man går til en okkupasjon, vil Danmark ta ut en tilleggsstevning og vil sannsynligvis kunne fremtvinge at begge saker blir slått sammen, og dette vil bevirke utsettelse. Vi har ment at det i tilfelle vil bli en utsettelse på omkring et halvt år. Det er ikke sikkert at Danmark kan opnå det. *Vi* vil naturligvis søke å hindre det. Vi vil si: La oss bli ferdige med den sak vi er begynt med, og hvis behandling er langt fremskredet, så kan vi bakefter ta den annen! Men jeg mener at vi må regne med som nogenlunde sannsynlig at danskene får medhold i sin påstand om sammenslåing, og at det vil føre til utsettelse.

Med hensyn til hvorvidt det er rettslig adgang til å gå til okkupasjon, gjelder det samme som ifjor for Eirik Raudes Land, det ligger forsåvidt likt an. I det hele tatt må man si at situasjonen i faktisk og i juridisk henseende iår står temmelig likt med situasjonen ifjor, og man må si at ut fra det standpunkt som førte til okkupasjon ifjor, er det en logisk konsekvens at man fortsetter iår. Hvis man har til hensikt å erhverve suverenitet over dette område, så mener delegasjonen at man må okkupere, ellers kan man risikere at danskene kommer oss i forkjøpet, at de har etablert en sådan stilling at vi ikke kan røre ved den.

Nu vil jeg gjerne for mitt personlige vedkommende uttrykkelig pointere, at dette er ut fra det som vi er spurt om, nemlig den juridiske stilling. Den økonomiske vurdering av våre interesser og den politiske vurdering av forholdet har ligget utenfor det som delegasjonen har med å gjøre.

Som det vil være komiteens medlemmer bekjent, er jo basis for hele ordningen Øst-Grønlandsavtalen av 1924, som fastsetter at nordmenn og dansker har like adgang til privat besiddelsestagelse og utøvelse av næringsvirksomhet. Begge parter er enige om at Øst-Grønlandsavtalen består efter okkupasjonen ifjor. Vi vil altså kunne fortsette vår fangstvirksomhet til 1944, og det er almindelig folkerettslig erkjent at velerhvervede rettigheter av den art som det her er tale om, beskyttes. Det som vi kan risikere, er, at hvis og når danskene har erhvervet suverenitet, vil de kunne komme med bestemmelser som vanskeliggjør utøvelsen av våre fangstrettigheter, uten at de kan sies direkte å krenke dem. Bedømmelsen av hvilke muligheter det er for det, hvilken fare det ligger heri, har ligget helt utenfor vår opgave.

Advokat Rygh: Jeg ber først og fremst om å få slutte mig til hvad professor Skeie og advokat Sunde uttalte. Jeg vil imidlertid hvad angår det rent juridiske få lov til å føie nogen bemerkninger til hvad advokat Sunde sa, og det så meget mere som jeg rent personlig oprindelig var ganske sterkt innstillet imot nogen ytterligere okkupasjon. Men jeg er kommet for min del til det resultat, at hvis man ikke vilde gi avkall for godt på muligheten av å erhverve suverenitet over disse områder, eller å sikre varig, altså efter 1944, de

norske næringsinteresser der, så var der overhodet ingen annen vei. Man kunde selvfølgelig, som regjeringen har gjort, protestere mot tilståelsen av politimyndighet. En blott og bar protest vilde ingen rolle ha spilt. Jeg går ut fra som temmelig givet - i så henseende føler jeg mig ennu sikrere enn advokat Sunde - at hvis først Danmark efterat det i 1921 i teorien uttrykkelig har erklært også dette område for å være dansk, faktisk besetter det med eskimofamilier spredt omkring, med anlegg av hus og utøvelse av politimyndighet - jeg anser det da for min del for lite tvilsomt at en domstol i en kommende tvist vilde si, at her har vi den teoretiske suverenitetserklæring, og vi har den faktiske besiddelsestagelse. At Danmark ikke kunde gi en formell okkupasjonserklæring i det ords egentlige betydning, ligger deri at Danmark jo på forhånd påstod å ha suverenitet, og man kan ikke avgi erklæring om at man okkuperer hvad man påstår man allerede har. Men jeg anser det temmelig givet at domstolen vil si at under de omstendigheter vil en teoretisk suverenitetserklæring som den Danmark avgav i 1921, kombinert med den faktiske besiddelsestagelse, fullt ut ekvivalere en ordinær okkupasjon. Og denne tilstand vilde i alle tilfelle, hvis der intet skjer fra norsk side, være skapt lenge før der kan bli nogen dom i den verserende sak. Den vil nemlig bli skapt i inneværende sommer, i de par måneder vi nu har for oss. Så følgen vilde være den, at når processen om Eirik Raudes Land blir pådømt, og selv om vi vinner den - hvad vi tror vi skulde ha grunn til å håpe - vil vi med hensyn til den strekning der stå overfor et fait accompli. Vi vil ha Eirik Raudes Land som i grunnen, såvidt jeg forstår, økonomisk er av nokså sekundær interesse for Norge, men vi vilde for godt være avskåret adgangen til å påstå nogen rettigheter overfor disse strekninger, som jo sies å være de betydningsfulleste. Da vil nemlig Danmark ha ett sig inn der, og ikke bare gjennem en tom, teoretisk suverenitet, men ledsaget av en faktisk beslagleggelse og besettelse, som til og med vil være adskillig større enn den de to norske ekspedisjoner som nu er der, kan foreta. Så Norge vil da mangle både den rettslige og den faktiske basis for å kunne gjøre noget som helst for å sikre sine interesser på de områder.

Hvor stor betydning det har for Norge å kunne beskytte sine interesser på de områder også efter Grønlandsavtalens utløp, er naturligvis et spørsmål som vi jurister ikke har forutsetninger for å bedømme. Der må vi holde oss til de sakkyndige, og såvidt jeg har forstått, er de temmelig samstemmige om at interessene i de sydlige strøk, ikke minst i den del som blir territorialfarvann hvis det blir suverenitet undergitt, er adskillig større enn i Eirik Raudes Land.

Så kunde man si: at ja men kunde dere ikke da isteden gå til Haag og påstå danskene kjent uberettiget til å utøve den politimyndighet? Det mener vi i delegasjonen, at det kan man ikke, for det første fordi vi mener, som advokat Sunde sa, at

Danmark er ikke juridisk uberettiget til å utøve politimyndighet, er ikke juridisk uberettiget til å handle ut fra sitt prinsipielle syn, likeså litt som vi mener at Norge er uberettiget til å handle ut fra sitt syn. Vi mente i delegasjonen at et forsøk på å gå til Haag med det spørsmål vilde være håbløst, så der var ingen hjelp. Men dertil kommer et moment til: at selv om man gikk til Haag med dette politimyndighet-spørsmål, og selv om man mot all formodning fikk en dom der for at Danmark hadde vært uberettiget til å utøve den politimyndighet, så vilde ialfall det faktum stå tilbake, at Danmark i løpet av inneværende sommer hadde besatt den kyst med eskimoer, med huse, overhodet beslaglagt den faktisk, sådan at de danske interesser og virksomheter på selve landet vilde være større enn de norske som finnes, og allerede det, selv bortsett fra politimyndigheten, vilde gjøre det mildest talt meget vanskelig for Norge efter en vinnende dom om Eirik Raudes Land å prøve sig med nogen okkupasjon der nede, ut fra påstanden om at det er terra nullius; for dertil vilde Danmark kunne si efter mitt skjønn, at ganske visst måtte det efter dommen erkjennes at dette var terra nullius, men forat et land skal kunne foreta en okkupasjon av terra nullius, kreves det i all rettferdighet at det skal være det land som har de største faktiske anlegg og interesser der, men det har i dette øieblikk vi, Danmark, og ikke dere, Norge, selv om dere unektelig også har interesser i territorialfarvannet utenfor.

Disse resonnementer var det som ialfall førte mig - jeg hadde nær sagt mot min vilje og mot min tilbøielighet - til det resultat at her er i dette øieblikk bare valget mellem to ting: enten å okkupere eller å gi avkall på landet for godt. Hvilken av de to deler man bør velge, avhenger atter igjen av de politiske og økonomiske hensyn, som det ligger utenfor vår opgave å bedømme. Men det skal man være klar over at det er stillingen: *enten nu eller aldri*. Og likeledes er det ganske givet at det spørsmål kunde ikke med rette eller grunn vært tatt op i fjor i forbindelse med Eirik Raudes Land. Da var det for Eirik Raudes Land en spesiell situasjon. Det var da belagt av en norsk fangstekspedisjon på en sådan måte at man fra norsk side mente - som vi håper med rette - at det var tilstrekkelig faktisk beslaglagt av norske interesser til at en statsrettslig okkupasjon kunde ha en virkelig reell basis. Men Eirik Raudes Land var den gang, ifjor, den eneste del av Øst-Grønland hvor det var tilfelle; for denne del av Øst-Grønland det nu gjelder, Sydøst-Grønland, var ifjor på denne tid et aldeles mennesketomt land. I teorien er det mulig at Norge den gang kunde foretatt en okkupasjon, det skal jeg ikke innlate mig nærmere på; men den vilde, hvis den var blitt foretatt da, ha vært blottet i den grad for alt faktisk underlag, at jeg er redd for at var den gjort da, vilde den trukket Eirik Raudes Land med sig, og det hele var gått i vasken.

Spørsmålet om denne okkupasjon og dens rimelighet og riktighet juridisk og faktisk må bedømmes utelukkende ut fra

de forhold som foreligger i dette øieblikk. Enda er vi, såvidt jeg har forstått, i den heldige stilling at hvis der foretas en okkupasjon nu, kan man si med sannhet, at da okkupasjonen blev gjort, var ingen danske, ingen eskimo i landet, ikke et dansk hus bygget, ikke et spor på hele strekningen av dansk virksomhet. Men Rasmussens ekspedisjon kan komme på det område når som helst - hvis den ikke allerede er der, hvad jeg ikke vet - og for hver dag som går, vil det norske standpunkts hovedgrunnlag, nemlig at vi er de eneste som er der, bli svekket, og går det - la oss si - bare 14 dager, når Rasmussens ekspedisjon er kommet så og så langt opover og har nedlagt så og så mange depoter og landsatt så og så mange eskimoer, så er kanskje allerede den begrunnelse for den sydlige del borte. Så det gjelder i en grad som jeg sjelden har sett make til i den politiske historie, at hvis man overhodet vil handle, må det gjøres nu, for gjøres det ikke nu, kan man likeså godt la det være.

Lykke: Mens vi har delegasjonen her, vil jeg gjerne få stille et spørsmål til den og til regjeringen: Da vi ifjor gikk til okkupasjon av Eirik Raudes Land, stod det ikke da for delegasjonen og for regjeringen som en mulighet at danskene vilde svare med faktisk å ta i besiddelse den øvrige del av kysten nedover for derved å ha sin suverenitetserklæring iorden, var ikke det spørsmål fremme allerede da? Det er vel ikke noget nytt som er kommet til, at Danmark selvsagt vilde besvare norsk okkupasjon med å foreta det som deres tidligere prinsipielle stilling til saken måtte si oss at de vilde gjøre. Hadde det stått klart for dem som den gang var for okkupasjon, måtte jo forsiktighet ha tilsagt, at man allerede da hadde sørget for å få en faktisk næringsinteresse knyttet til den sydligere del som man nu vil okkupere, således at man hadde fått hele det område underett. Men er ikke tilfellet det, at man den gang ikke hadde spor av anelse om at dette er så meget mere verdifullt enn Eirik Raudes Land? Måtte det ikke stå klart for Svalbard- og Ishavskontoret og for dem som den gang gikk inn for en okkupasjon, hvad følgen vilde bli? Jeg er bange for at man vil bebreide oss, at den okkupasjon vi kommer med nu, burde vi ha kommet med sammen med den annen. Kommer vi stykkevis med dette, tror jeg det vil skade oss. Jeg vil ikke uttale mig om det, men jeg vil gjerne spørre om man den gang var opmerksom på den situasjon.

Skeie: Jeg deltok ikke i nogen rådslagning angående okkupasjon i fjor, så jeg er forsåvidt ikke den rette mann til å besvare det spørsmål som hr. Lykke stillet; men jeg vil gjerne få lov til å gjøre en bemerkning først til svar på hr. Lykkes spørsmål, den nemlig, at det er i overensstemmelse med Norges hele tidligere holdning i tvisten med Danmark om Grønland ikke å foreta noget aggressivt skritt, i det hele ikke å foreta noget så lenge vi kan bevare våre interesser uten å gripe inn. På denne sydlige kyst hadde Danmark på den

tid ennu ikke overført nogen eskimoer som kunde tjene som påskudd for en dansk suverenitetserhvervelse, og Danmark hadde på den kyststrekning heller ikke proklamert nogen politimyndighet overfor nordmennene. Det var på denne tid ifjor ennu ikke nødvendig å foreta noget fra norsk side for å beskytte våre interesser. Dertil kommer så dette som advokat Rygh har fremhevet, at vi på den tid ennu ikke hadde fremme på stedet det nødvendige mannskap, kan vi si, til å foreta okkupasjonshandlingen eller til å markere okkupasjonen. De to ekspedisjoner som har vært på stedet siden ifjor, var underveis på den tid, såvidt jeg vet, men de var ennu ikke fremme. Med andre ord: der var ikke nogen nødvendighet for en okkupasjon også av denne kyststrekning ifjor, og der var heller ikke forutsetninger for okkupasjonen. Hvorvidt man skulde ha beregnet at Danmark vilde foreta suverenitetshandlinger på den øvrige del av Øst-Grønland som mottrekk mot den norske okkupasjon, tør jeg ikke si.

Jeg er enig med advokat Rygh og advokat Sunde i, at det fremstøt som Danmark gjorde ifjor i Eirik Raudes Land og som Danmark nu gjør på Sydøst-Grønland, ikke er et rettsbrudd overfor Norge, det er ikke i strid med selve Grønlandsavtalen. Men jeg tror nok vi bør si, som det blev fremholdt bl.a. av hr. Mowinckel for halvannet år siden, om jeg ikke erindrer feil, at det var en naturlig forutsetning for Grønlandsavtalen at begge parter skulde la suverenitetsstriden hvile i avtaletiden. Dersom det er så, synes jeg nok også at det er meget som taler for den opfatning, at man også efter den norske okkupasjon ifjor - denne som var fremkalt av det danske fremstøt - kunde ha regnet med at Danmark vilde latt resten av Grønlandsstriden hvile foreløbig, vilde ha slått sig til ro inntil dommen blev avsagt. Jeg synes ialfall ikke man kan si, at det måtte vært klart for regjeringen ifjor, at den måtte vente motforholdsregler på den øvrige del av Øst-Grønland.

Mens jeg har ordet, vil jeg til slutt gjerne få gjøre en kort bemerkning til en ytring av advokat Sunde. Han nevnte, at det er et almindelig anerkjent prinsipp i folkeretten, at erhvervede rettigheter må respekteres av en okkupant, med andre ord: at Norges økonomiske interesser på og ved Øst-Grønland skulde være sikret også efter utløpet av Grønlandsavtalen i 1944, selv om vi ikke går til en okkupasjon. Jeg vil til denne uttalelse gjerne få lov til å si, at der kan opstå strid om hvad der kreves i tid og varighet av en næringsutøvelse for at den skal sies å være grunnlaget for et rettskrav i denne henseende. Ganske visst har norske fangstmenn drevet en langvarig virksomhet der, særlig selfangstvirksomhet, men de øvrige virksomheter er jo av ny dato. Det gjelder håkjærringfisket, det gjelder forsøk som er gjort på kveite- og torskefiske, hvalfangsten som har vært drevet der, er også av ny dato i en henseende; den var nemlig avbrutt i en lenger tid, og det er først i de aller siste år at hvalfangst har vært drevet ved det sydlige Øst-Grønland. Dersom nu en dansk okkupasjon blir satt inn i dette

år, vil stillingen være den, at på dette tidspunkt - idag eller om et par måneder, når den danske suverenitetserhvervelse må ansees for fullendt - kan man neppe si at der eksisterer erhvervede naturlige rettigheter for Norge i nogen større utstrekning. Man kan muligens si det med hensyn til selfangsten, men det er tvilsomt, meget tvilsomt om man kan si det angående de andre virksomheter. Jeg vil særlig fremheve følgende: De norske fangstmenn har inntil dette øieblikk ialfall ikke gjort noget forsøk på anlegg av havn til basis for selfangst, hvalfangst og fiskeri ved Øst-Grønlands eller Vest-Grønlands kyster. Nogen erhvervet rettighet i den henseende kan det ialfall ikke bli tale om. Men følgen av dette er da den, at man slett ikke må stole - eller ialfall ikke noget nevneverdig - på at vi i tilfelle av en dansk suvernitetserhvervelse skulde være sikret utøvelse av de virksomheter som vi har en interesse i å utøve. Det står for mig så, at vil man virkelig sikre de norske fangstmenn og fiskere utnyttelsen av rikdomskildene på sjøterritoriet ved Øst-Grønland og på det faste land, og vil man sikre dem adgang til de østgrønlandske kyster som basis for en pelagisk fangst og et pelagisk fiske, da er det såvidt jeg kan se ikke noget annet middel enn dette, at Norge erhverver suverenitet over disse områder. At det er et skritt som alle meget kvier sig for å ta, er mig fullstendig klart; det er ikke behagelig å ha en ny strid gående med et nabofolk - ikke med noget folk i det hele tatt - men om jeg får lov til å ytre min mening angående den side av saken, vil jeg si, vi kan trøste oss selv med og vi kan godtgjøre for all verden, at det er ikke vi som har tatt op denne striden, det er Danmark som har tatt den op ved forsøk på å fortrenge våre fangstmenn og våre fiskere fra områder hvor de har drevet sitt yrke i lang tid. Det skal bli klart, det skal gjøres fullstendig klart, at dette er forsvarsforanstaltninger Norge tar, det vil efter hvert bli klart både her hjemme og ute i verden. Og når det skjer, tror jeg ikke der kan være tvil om resultatet av en process, og jeg tror heller ikke vi skal risikere noget tap i sympati ute i verden.

Lykke: Professoren sa, at vi skal gjøre det klart at det er danskene som har forsøkt å fortrenge våre fangstmenn og våre interesser og at vi står i forsvarsstilling - jeg forstod professoren så at det gjelder Øst-Grønland. Det har altså delegasjonen beviser for, sådan at vi kan gå ut fra at det er riktig. Jeg kan fra min tid i Utenriksdepartementet ikke erindre nogen klage med hensyn til Øst-Grønland.

Sunde: Jeg vil gjerne spørre professor Skeie om han mener at en dansk besettelse av Sydøst-Grønland nu, i nogen monn vil innskrenke vår adgang til overensstemmende med Østgrønlandsavtalen å fortsette vår næringsvirksomhet på nogen del av Øst-Grønland i den tid som ennu står igjen og dermed få det tilstrekkelige grunnlag, når det ved utløpet av

avtaletiden blir spørsmål om rettighetene er velerhvervede, således at de er beskyttet av folkeretten?

Skeie: Til advokat Sundes spørsmål skal jeg få lov til å svare ganske kort dette: Når der blir spørsmål om hvorvidt Norge har velerhvervede naturlige rettigheter som vi kan kreve respektert også efter den danske okkupasjon, må vi vel erindre, at de rettigheter må eksistere i kraft av gammel utøvelse allerede på okkupasjonstiden. Den omstendighet at vi ved en særlig avtale foreløbig får anledning til å fortsette en nettopp påbegynt virksomhet, kommer ikke i betraktning her. Det blir stillingen som den er idag, ikke stillingen som den vil være efter at Danmark har hatt suverenitet fra nu til 1944. De rettigheter som vi skal kunne påberope oss som innskrenkning i den danske statshøihet, må være rettigheter som eksisterer allerede på okkupasjonstiden.

Til hr. Lykkes bemerkning får jeg lov til bare å svare, at min mening med talen om den danske fortrengning på Øst-Grønland var denne, at Danmark jo i 1921 erklærte hele Grønland for avstengt. Norge har ved Grønlandsavtalen av 1924 sikret sig en foreløbig næringsfrihet på Øst-Grønland, men den gjelder, som herrene vet, bare til 1944; efter utløpet av det tidsrum vil Danmark, må vi gå ut fra, fortsette sitt avstengningssystem på Vest-Grønland og vil utøve det også på Øst-Grønland. Når der til Utenriksdepartementet ikke var kommet klager over dansk avstengning i den tid hr. Lykke var stats- og utenriksminister, har vel det sin naturlige forklaring deri, at i hele den tid var Grønlandsavtalen gjeldende. Dessuten, Danmark har inntil den seneste tid ikke hatt nogen fysiske maktmidler å sette inn som kunde gi grunn til klager. Det er hittil bare blitt med ord inntil utrustningen av Lauge Kochs ekspedisjon i 1931 og nu de nye ekspedisjoner iår.

Sunde: Jeg synes at professor Skeie går betenkelig langt over til dansk standpunkt i sin bedømmelse av næringsvirksomheten. Hvis vi ikke vinner saken om Eirik Raudes Land, har spørsmålet her nede ingen interesse, men vinner vi saken, vil det være på det rene at Øst-Grønland var Ingenmannsland den gang Øst-Grønlandsavtalen blev inngått, og avtalen vil være bindende videre fremover. Det var da ikke et land som hadde suverenitet som har ved avtalen innrømmet oss adgang til utøvelse av en viss fangstvirksomhet. Om Danmark derfor i avtaletiden erhverver suverenitet over nogen del av Øst-Grønland, berører dette ikke våre rettigheter efter avtalen, og også den virksomhet som er utøvet efter den danske suverenitetserhvervelse vil måtte regnes med, når man ved avtaletidens utløp skal bedømme, hvorvidt våre fangstrettigheter er «velerhvervede», og dermed beskyttet efter folkeretten.

Lykke: Jeg vil bare få gjøre professor Skeie et spørsmål: Er det ikke så at der fra dansk side foreligger en

høitidelig erklæring om, at hvad enn utfallet av processen i Haag blir, skal der ikke gjøres noget skår i de norske fangstinteresser på Øst-Grønland?

Skeie: Jeg erindrer at en sådan uttalelse er falt fra dansk side, men jeg er ikke bekjent med at den er avgitt av nogen som kan forplikte det danske rike, eller avgitt i sådanne former at den kan betraktes som et tilsagn vi i det hele kan bygge på.

Statsråd Braadland: Såvidt jeg erindrer, er den uttalelse som hr. Lykke sikter til, avgitt av utenriksminister Munch, såvidt jeg husker ikke i et offisielt dokument, men i en uttalelse til pressen.

Rygh: Jeg vil i den forbindelse bare få minne om at Danmark har i processen nu meget sterkt fremholdt at det trenger Øst-Grønland som en reserve for å plasere befolkningsoverskuddet i Vest-Grønland, som man kaller det, og så lenge Danmark holder på det system som det har i Vest-Grønland, hvor det hevder at det er hensynet til den innfødte befolkning som gjør det nødvendig - hvor ubehagelig det enn er det - å holde farvannet stengt, skulde ialfall den logiske konsekvens være, at hvis der først blir en eskimobefolkning på Øst-Grønland, må det nødvendigvis føre til samme resultat som på Vest-Grønland så lenge det system opretholdes der. Danmark har alltid gitt til kjenne, ialfall tatt det offisielle standpunkt, at det er hensynet til den innfødte befolkning og dens tarv som skal være det første og det største. Så lenge Danmark har det samme syn på hvad den innfødte befolknings tarv krever som det hittil har hatt, må den uundgåelige følge bli en avsperring av landet på samme måte som den man har for Vest-Grønland. Såvidt jeg vet praktiserer Danmark det sådan at der ikke tillates nogen fangst utenfor Angmagssalik.

Formannen: Hvis herrene ikke har mere å tilføie, og der ikke rettes flere spørsmål til delegasjonen, vil formannen på komiteens vegne få takke herrene for deltagelsen i møtet. - (Professor Skeie og advokatene forlot her møtet.)

Formannen mener at det må være anledning for komiteen og regjeringen til fortsatt å drøfte denne sak også i formiddag, men formannen vil henstille at fortsettelsen av møtet nu i formiddag blir så kort som mulig, og at man fortsetter i eftermiddag når man har fått lest dokumentene som foreligger.

Gram: Det er bare ett spørsmål jeg gjerne vil få gjøre regjeringen i formiddag forat vi eventuelt kan tenke på det i middagen, hvis der foreligger noget i den anledning. Vi er ikke synderlig orientert utover hvad vi har lest i pressen med hensyn til hvad der er foregått, og derfor vil jeg få lov til å spørre om der fra regjeringen eller fra annet interessert hold har vært gjort nogen føler like overfor

Danmark om muligheten av å få ordnet denne affære uten å føre processen to the bitter end. Jeg vil ikke ha tatt noget standpunkt til spørsmålet, men jeg mener vi har krav på å bli orientert om hvorvidt der er gjort noget. Ifjor stod det i den vel informerte presse nogen notiser som kunde tydes derhen, og derfor mener jeg det vilde ikke være urimelig om også vi fikk høre om noget er foregått.

Statsråd Braadland: Til hr. Grams spørsmål vil jeg få lov til å svare, at nogen sådan føler er ennu ikke sendt. Det er ganske riktig at der har vært en diskusjon mann og mann imellem innen regjeringen om dette, men nogen egentlig drøftelse av det har ikke funnet sted. Jeg vil få lov til å tilføie, at der er forsåvidt sendt en føler fra oss til Danmark i anledning av den nu foreliggende situasjon, idet det underhånden er undersøkt hvordan Danmark vilde opta en henstilling fra norsk side om ikke å utøve nogen politimyndighet på de områder hvor vi har norske ekspedisjoner, inntil processen er avgjort, selvfølgelig under forutsetning av at der heller ikke fra norsk side blir gjort nogen skritt. På denne underhåndsføler har vi fått et svar som går ut på, at vi ikke kan vente nogen innrømmelse med hensyn på spørsmålet om politimyndighet.

Joh. Ludw. Mowinckel: Det var jo ganske interessant å høre at der ikke har vært nogen føler ute om muligheten av et kompromiss med Danmark før dommen i Haag faller. Jeg skal ikke uttale mig om ønskeligheten eller muligheten av et sådant kompromiss, men det må stå klart for alle, at den siste mulighet for et kompromiss lukkes, hvis man går til ny okkupasjon. Det ligger i dagen.

Så var det dette nye spørsmål som utenriksministeren gjorde opmerksom på; en føling til Danmark, om ikke Danmark vilde la være å utøve politimyndighet der hvor norske ekspedisjoner fantes. Det synes jeg er et eiendommelig spørsmål midt under processen, særlig når man vet at Norge sender ekspedisjoner i alle mulige retninger der henne. Norge skulde altså ha rett til å foreta de mest aktive skritt, til å utøve politimyndighet, til å sende ekspedisjoner i alle mulige retninger, men Danmark skulde ikke ha rett til å utøve politimyndighet. Jeg må opriktig talt tilstå, at annet svar på det enn et forbauset nei, kan man ikke vente. Hvad det kunde være tale om å utsende en føler om, ligger i en noget annen retning, nemlig om Danmark til tross for at det utøver politimyndighet og til tross for at det nu som det heter foretar aktive skritt som kunde befeste dets suverenitet, vilde gå med på at den dom som felles i Haag, ikke skal være foregrepet ved den politimyndighet som utøves i strekninger utenfor Eirik Raudes Land, således at dommen for Eirik Raudes Lands vedkommende blir avgjørende også for Sydøst-Grønland. Jeg tror ikke at heller på det spørsmål kan man nu vente imøtekommende svar, men det var kanskje et forsøk verd og kanskje vilde det kunne formilde inntrykket av den okkupasjon

som jeg forstår alle sakkyndige tilråder. For da kan man si at man har gjort et forsøk på å bortta de eventualiteter, de følger som man frykter og som skal begrunne okkupasjonen, men at det forsøk er mislykket. Det vilde kanskje gjøre situasjonen litt bedre. Å påberope sig at dette er en forsvarsforanstaltning, som jeg sa da jeg første gang hadde ordet, kan man gjerne gjøre, men det vil ikke finne gehør eller tiltro noget sted all den stund vi selv går så aktivt, positivt og sterkt frem som vi gjør der henne. Likeledes vil det neppe gjøre noget inntrykk på folk om vi sier at vi gjør dette for å beskytte andre enn våre egne interesser, og at *vi* vil holde hele dette land åpent med havner og depotmuligheter og hvad det nu heter, all den stund Danmark kan peke på det faktum, at det har inngått en Østgrønlandsavtale som stiller hele landet åpent ikke bare for nordmenn, men også for andre makter. Man frykter for at Danmark vil lukke dette land - man kan være ganske sikker på at de store makter som har fått samme rett som vi, Frankrike, Storbritannia og U.S.A., nok vil vite å vareta sine tarv, hvis Danmark virkelig vil forsøke å foreta en lukning her. Jeg synes i det hele, at for oss som kjenner Øst-Grønlandspolitikken og Øst-Grønlandsavtalen og Danmarks forhold og hele den historie, virker det overmåte naivt å høre de resonnementer som her kommer til fordel for et så aktivt skritt som okkupasjon. Men jeg sier som jeg sa isted, profetene og alle de hellige er for okkupasjon, så forsåvidt har man et godt grønt flagg man kan heise op over det hele, hvorfor skulde man så ikke heise dette grønne flagg? Jeg er bare bange for at det blir sort før det kan fires!

Gram: Jeg har et spørsmål til, det gjelder tidspunktet - det haster naturligvis med disse ting - for når Rasmussen og eventuelt Mikkelsens ekspedisjoner kan ventes å nå til disse omstridte territorier. Det henger litt sammen med det spørsmål som president Hornsrud reiste ved møtets begynnelse, om å innkalle Stortinget. Det spørsmål har ikke vært nevnt senere, så jeg vet ikke om det blir tatt op igjen, men tidspunktet vilde naturligvis spille inn også med hensyn til det.

Statsråd Braadland: Til det kan jeg kun svare, at fra de sakkyndiges side er det oplyst at det er fare for hver dag vi venter, ekspedisjonen kan være der hvad tid som helst, og en utsettelse av betydning vil kunne tenkes å ha uheldig innflydelse.

Formannen: Formannen antar det må tjene saken best å utsette den videre behandling til i eftermiddag kl. ½ 6. Formannen vil da henstille til medlemmene å gjennemlese dokumentene og vil videre henstille at man overveier om det skulde være nødvendig å sammenkalle Stortinget. Formannen har ikke stillet forslag, men har funnet grunn til å reise spørsmålet.

Lykke: Jeg vil ikke gå inn på det spørsmål som formannen har reist med hensyn til innkallelse av Stortinget, for det er jeg ikke sikker på at jeg vilde være med på å tilråde. Men jeg ser i dokumentene at det er anført av professor Castberg og senere tatt op av advokat Rygh i et møte hos utenriksministeren, at der er precedens for okkupasjon fra regjeringens side i og med at regjeringen i sin tid okkuperte Bouvetøya uten å forelegge spørsmålet for Stortinget. Det er en sannhet med modifikasjoner. Bouvetøya blev først tatt i besiddelse ved kongelig resolusjon for å komme i forkjøpet en engelsk order in council, som vi fryktet skulde komme. Det var konferert med utenrikskomiteen på forhånd. Denne enslige øen i Sydhavet og det som naturligvis måtte komme efter, forhandlinger med England, som gikk bra, kan vel ikke egentlig brukes som precedens for dette store spørsmål Grønland. Det er gjort her, det er derfor jeg gjerne vil sette fingeren på det.

Joh. Ludw. Mowinckel: Naturligvis ikke, Bouvetøya kan ikke brukes som nogen precedens. Det som her har funnet sted, er en direkte fortsettelse av det som begynte ifjor, det er der precedensen ligger. Vi er midt i utviklingen, midt i processen, og det sier sig selv at i en sak som denne og under dens utvikling vil det ha store betenkeligheter å få 150 mann sammen for å drøfte det spørsmål. Stortinget har i hele vår inntatt det standpunkt, såvidt jeg vet praktisk talt enstemmig, at det vil ikke legge sig op i dette på det nuværende tidspunkt.

Møtet hevet kl. 1.

\- - -